

Ki felel a végén?

A tagi felelősség korlátoltsága a jogi
személy gazdasági társaságok esetében

„Phalaenopsis”

Tartalomjegyzék

Bevezető gondolatok.....	4.
1. A korlátozott felelősségről általában	4.
2. A korlátozott felelősség a társasági jogban	5.
3. A felelősség-áttörés jogintézményének lényege	6.
4. A hitelezővédelmi okokból történő felelősség-áttörés	11.
4.1. A szabályozás alapja	11.
4.2. Mögöttes, avagy sui generis felelősség?	12.
4.3. A visszaélés, mint a felelősségre vonás alapja	15.
4.3.1. A társasági vagyonnal, mint saját vagyonnal való rendelkezés	15.
4.3.2. A társasági vagyonnak a tag általi saját, vagy más javára való csökkentése ..	16.
4.3.3. Nem pénzbeli hozzájárulás értékelésével kapcsolatos felelősség.....	16.
4.4. A felelősségre vonás problematikája	16.
4.5. Néhány következtetés	17.
5. A társaságba bevitt apportért való felelősség	19.
5.1. Alapvetés	19.
5.2. Az apportőr helytállási kötelezettsége	21.
5.3. Az apportot adott értéken elfogadó tagok felelőssége	22.
5.4. Néhány szó a büntetőjogi felelősségről	23.
5.5. Következtetések	24.
6. Konzernfelelősség	24.
6.1. Alapvetés	24.
6.2. A minősített többséget biztosító befolyás	25.
6.3. Törvényi szabályozás.....	26.
6.4. A tartósan hátrányos üzletpolitika	28.
6.5. Minősített befolyásszerzés a Csődtörvényben	30.
6.6. Következtetések	30.
7. Felelősségátvitel a felszámolási eljárásban	31.
7.1. Alapvetés	31.
7.2. Megállapítási per.....	32.
7.3. Marasztalási per	33.

8. A lepelátszúrás doktrínája az Amerikai Egyesült Államokban	33.
8.1. Alapvetés	33.
8.2. Piercing the corporate veil	34.
9. Összegzés	38.
9.1. Lepelátszúrás vs. felelősség-áttörés	38.
9.2. A felelősség-áttörés új tendenciái	38.
9.3. Záró gondolatok	39.
10. Felhasznált irodalom	41.
10.1. Könyvek, publikációk	41.
10.2. Magyar jogszabályok	42.
10.3. Magyar jogesetek	43.
10.4. Külföldi jogesetek	43.

Bevezető gondolatok

Dolgozatom témájául a jogi személy gazdasági társaságok esetében alkalmazható tagi korlátozott felelősség áttörését választottam. Mit is jelent ez a fogalom? Egyáltalán mit értünk korlátozott felelősség alatt? Hogy érvényesül a korlátozott felelősség a társasági jogban? Mikor beszélhetünk felelősség – áttörésről a jogi személy gazdasági társaságok esetében? Milyen magatartások alapozhatják meg e jogintézmény alkalmazását? Milyen kapcsolódási pontok vannak bizonyos visszaélészerű magatartások tanúsítása és valamely bűncselekmény törvényi tényállásának megvalósítása között? Milyen jogkövetkezményekkel járhat a korlátozott felelősség korlátlanra való minősítése? Mi alkalmazásának társadalmi megítélése? Hogyan működik az Amerikai Egyesült Államokban ez a megoldás? A külföldi minták alapján megfelelő – e a hazai jogi szabályozás? Mennyiben van lehetőség az ún. „kiskapuk” alkalmazására, a felelősség – áttörés alapjául szolgáló jogszabályok megkerülésére? Munkámban többek között ezekre a kérdésekre keresem a választ.

1. A korlátozott felelősségről általában

A felelősségi jogban főszabályként a kötelezett teljes vagyonával felel kötelezettségeiért, tehát felelőssége korlátlan. Korlátolt vagy korlátozott felelősségről akkor beszélünk, ha a jogalany helytállási kötelezettsége csak meghatározott vagyontömegre vagy vagyonrészre terjed ki. A korlátozott felelősség körében cum viribus és pro viribus felelősséget különböztetünk meg. Cum viribus felelősség esetén a kötelezett vagyoni felelőssége csak meghatározott vagyontárgyakra terjed ki, tehát vagyoni felelőssége csak bizonyos vagyontárgyakra vonatkozik. Pro viribus felelősségnél a helytállási kötelezettség meghatározott vagyoni érték erejéig áll fenn. A felelősség korlátozása jogszabályi felhatalmazás alapján, illetőleg különleges esetekben, kivételesen szerződés útján történhet.¹ A korlátozott felelősség, valamint a felelősség korlátozása a kártérítési felelősségi jog kulcsfontosságú témái, utóbbi a teljes kártérítés elvének határait jelöli ki. A korlátozott felelősség egyfajta védelmi mechanizmus szerepet is betölt azáltal, hogy a felelősség bizonyos határokon túli kiterjedését hivatott megakadályozni. Mindazonáltal csak kivételes esetben, a teljes kártérítés elve helyett kerülhet sor alkalmazására.²

Nochta Tibor fogalmazásában a korlátozott felelősség „... vagy kicövekezi a kötelezett vagyonához mérten azt a károkozói vagyonbeli limitet, amelyen belül a felelősségi célok még

¹ Török Tamás: Felelősség a társasági jogban. HVG-ORAC Lap-és könyvkiadó Kft, Budapest, 2007. 67-72.o.

² Nochta Tibor: A magánjogi felelősség útjai a társasági jogban. Dialóg Campus Kiadó, 2005. 45.o.

*érvényesülhetnek, vagy az okozott kárhoz képest a károkozó magatartás értékelésének bekapcsolásával a kártérítési szankció terjedelmének szűkítésével, mérséklésével jár együtt.”*³

A korlátozott felelősségi normákat Grosschmid Béni is a teljes kártérítési elv, mint főszabály alóli kivételnek tartja.⁴ Szerinte a korlátozott felelősség nem más, mint „a saját tartozásért való felelősségnek a korlátozása.”⁵

2. A korlátozott felelősség a társasági jogban

Az általam vizsgált témával kapcsolatban a korlátozott tagi felelősség a legrelevánsabb tényező a korlátozott felelősség társasági jogban való megnyilvánulásai közül. Lényege, hogy míg adott társaság a hitelezők felé korlátlanul felel, tehát felelőssége abszolút, addig a tagok és a vezető tisztségviselők felelőssége korlátolt, vagyis a társaság tartozásaiért csak a társaságba bevitt vagyonnal felelnek, magánvagyonukkal főszabályként nem.⁶

A korlátozott felelősség alternatívájára itt egyfajta motivációként is tekinthetünk, mivel előmozdítója lehet egy vállalkozási tevékenység adott társasági formában történő megkezdésének.⁷

A korlátozott tagi felelősség megjelenése a társasági jogban főként kógens jogszabályokon alapul, jogalkotói döntés eredménye. A felek autonómiája ezzel összefüggésben inkább a belső viszonyaikra terjed ki, a közérdek, valamint a társaság hitelezőinek érdeke védelmében. Meg kell jegyezni, hogy a korlátozott tagi felelősség itt nem általános fogalomként él, hanem mindig egy adott társasági formára tekintettel kell értelmezni.

E felelősségi forma társasági jogban való megjelenése mindenekelőtt gazdasági okokra vezethető vissza. Nochta Tibor szerint „*a felelősség korlátozásának szükségessége mögött itt alapvetően egy, a vállalkozási és üzleti tevékenységet jellemző, az átlagost meghaladó fokú gazdasági kockázat és veszély jelenléte húzódik meg.*”⁸ Így a korlátozott felelősségre e kockázat és veszély viselésének jutalmaként is tekinthetünk.

A korlátozott felelősség Janus-arcú jogintézmény; míg a tagok szempontjából mindenképpen előnyös, hogy kötelezettségeikért való felelősségük nem korlátlan – korlátlan tagi felelősség esetén a tag a társaság tartozásaiért teljes saját vagyonával felel – addig a társaság hitelezői

³ Nochta Tibor: A magánjogi felelősség útjai a társasági jogban. 52.o.

⁴ Grosschmid Béni: Fejezetek kötelmi jogunk köréből. Budapest, 1993. I. kötet 655.o.

⁵ Grosschmid, i.m. 893.o.

⁶ 2006. évi IV. tv. 171.§ (1); 111. § (1)

⁷ Kuncz Ödön: A korlátolt felelősségű társaság szabályozásának alapelvei. Küzdelem a gazdasági jogért, Budapest, 1939. 496-497.o.

⁸ Nochta: A magánjogi felelősség útjai a társasági jogban. 57.o.

számára szükségszerűen bizonyos többletveszélyt, ezzel való visszaélések lehetőségét foglalja magában. Ezáltal, „*a tagi felelősség korlátozása – fékek és ellensúlyok nélkül – a kockázatvállalás ingáját nem kívánatosan a tagról a társaság hitelezői vagy a korlátlanul felelős tag irányába téríti ki.*”⁹ Ennek a problémának a kiküszöbölésére szolgál a dolgozat gerincét adó felelősség-áttörés intézménye, aminek részletes ismertetésére később kerül sor.

Meg kell említeni a felelősségkumuláció tilalmának elvét, amely három fő korlátozást foglal magában; egyrészt kimondja, hogy természetes személy egyidejűleg csak egy gazdasági társaságban lehet korlátlanul felelős tag, másrészt hogy kiskorú személy nem lehet gazdasági társaság korlátlanul felelős tagja, harmadrészt pedig közkereseti és betéti társaság gazdasági társaság korlátlanul felelős tagjaként való megjelenését tiltja.¹⁰ Ez az elv nyilvánvalóan a hitelezőket védi, mivel a hitelezői érdekek sérülnének, követeléseikhez való hozzájutás válna bizonytalanná, ha lehetőség lenne arra, hogy egy személy vagyontól ugyanazon idő alatt, több társaságban korlátlan felelősséggel terhelje. Ennek ellenére egy korlátlan felelősségű tagsági viszony egyidejűleg több, korlátozott felelősségű tagsági viszony létesítése nem tiltott, így érdekes helyzet állhat elő akkor, ha a felelősség-áttörésnek „köszönhetően” több korlátlan felelősséggel járó tagsági viszony, vagyis felelősséghalmozás jön létre.

3. A felelősség-áttörés jogintézményének lényege

Minden modern jogrendszerben alapvető elv, hogy a jogi személyekre annak tagjaitól elhatárolható önálló entitásként tekintünk. Így van ez a jogi személyiségű gazdasági társaságok, nevezetesen a korlátozott felelősségű társaság és a részvénytársaság esetében is. Mivel ezen társaságok legfőbb ismertetőjegye a tagok személyétől elkülönült önálló jogalanyiség, valamint a tagok vagyontól elhatárolt saját vagyont, így alapításukat ösztönző ténynek tekinthető, hogy főszabályként a tagok magánvagyonukkal nem felelnek a társaságot terhelő kötelezettségekért. A jogi személyiség két legalapvetőbb összetevője tehát a tagoktól elkülönült felelősség és vagyon. Mind a kógens jogi szabályozásban, mind a joggyakorlatban meghatározó szerepet tölt be ez a jogi személy és annak alkotó tagjai felelősségét szigorúan elválasztó elv.

A jogi személyt mindig természetes személyek hozzák létre, természetes személyekből áll. Jogalanyiséga mégsem ezen természetes személyek jogképességének összessége, hanem ezektől elkülönült, önálló, független tényező, így a jogi személy által szerzett jogok és a jogi személyt terhelő kötelezettségek, nem annak tagjait illetik vagy terhelik, hanem magát a jogi

⁹ Nochta: A magánjogi felelősség útjai a társasági jogban. 58.o.

¹⁰ 2006. évi IV. tv. a gazdasági társaságokról 5. § (1)-(3)

személyt, mint önálló jogképességű jogalanyt.¹¹ Véleményem szerint nem szabad figyelmen kívül hagyni azt a tényt, hogy a jogi személyiség végső soron „csupán” egy fikció. A jogi személynek, esetünkben a jogi személyiséggel rendelkező gazdasági társaságnak nincs önálló akarata, nem tud gondolkodni; cselekvései tulajdonképpen mindig az alkotó természetes személyek akaratának megnyilvánulásai, amelyeket – jogalkotói döntés eredményeképpen – a jogi személynek kell betudni. Ennek az absztrakt jogalanyiságnak a jelentőségét később fogom ismertetni.

A dolgozatomban két jogi személyiséggel rendelkező gazdasági társaság, a korlátolt felelősségű társaság, valamint a részvénytársaság tagi felelősségi kérdéseivel foglalkozom. E társaságok közös ismertetőjegye, hogy tagjaik kötelezettsége az adott társasággal szemben csak előre meghatározott értékű szolgáltatásra terjed ki, a társaság kötelezettségeiért a tagok a törvényben meghatározott kivétellel nem felelnek.¹² A tagok felelőssége a társaság tartozásaiért tehát korlátozott, egy adott vagyoni érték erejéig áll fenn.

Az amerikai jogtudomány szerint pont ebben a korlátozott felelősségben rejlik a társulás fő oka,¹³ amely a magányszemélyek gazdasági életben való részvételét segíti elő. Ahogy Nicholas Murray Butler fogalmaz: „*In my judgement the limited liability corporatoin is the greatest single discovery of modern times.... Even steam and electricity are far less important than the limited liability corporation.*”¹⁴ Ő tehát a korlátolt felelősségű társaságot minden idők legnagyobb felfedezésének tartja; szerinte még a gőz és az elektromosság sem minősülnek olyan fontosnak, mint a korlátolt felelősségű társaság.

Megalapozottan tehető fel a kérdés, hogy ha a korlátozott felelősség ilyen jelentőségteljes, a társulási szabadságot elősegítő jogintézmény, amely az egyes személyeket gazdasági szerepvállalásra, üzleti tevékenység folytatására motiválja, akkor milyen okból kerülhet sor elvételére, a korlátozottan felelős tag korlátlan felelősségre vonására? A válasz egyszerű: a korlátozott felelősség egyáltalán nem abszolút jellegű. Előfordulnak olyan súlyos visszaélések, amikor a korlátozott felelősség fenntartása igazságtalan lenne a társaság

¹¹ Szegedi Ítéltábla Polgári Kollégium 1/2005. (VI. 17.) számú kollégiumi ajánlás

¹² 2006. évi IV. törvény a gazdasági társaságokról 111. § (1), 171. § (1)

¹³ „*The hallmark of the corporation is limited liability. This is usually the central reason for incorporation*” Roger E. Meiners, James S. Mofsky, Robert D. Tollison: Piercing the veil of limited liability. Delaware Journal of Corporate Law, 1979. 351.o.

¹⁴ Roger E. Meiners, James S. Mofsky, Robert D. Tollison: Piercing the veil of limited liability. Delaware Journal of Corporate Law, 1979. 351.o.

hitelezőivel, vagy korlátlanul felelős tagjaival szemben. Erre a felismerésre először az amerikai bírói gyakorlat jutott, ennek ismertetésére a dolgozat következő szerkezeti egységében kerül sor.

Kemenes István egyenesen a piacgazdaság anomáliájának tekinti azt az esetet, amikor a gazdasági társaság (jogi személy) létrehozásának és működtetésének célja csalárd, akár bűncselekményt is megvalósító tevékenység folytatása, vagy ha a természetes személy tag a magánjogi felelősség alól a jogi személy korlátozott felelősségével visszaélve akar menekülni. Ide tartoznak azok az ügyek is, amikor a tagok a társasági vagyont magánvagyonukba mentik át, azt eltüntetik vagy a céget fantomizálják. Ezek az anomáliák ugyanakkor több jogág felelősségi jogi intézményeit érintik és komplex problémákat okoznak mind a polgári, a gazdasági és a büntető bíróságok számára.¹⁵

Egyetértek azzal, hogy fentiek veszélye miatt a korlátozott felelősség bizonyos többletkockázatot jelent a társaság hitelezői, valamint a korlátlan felelősségű tagok számára is, így az előbbieket, valamint a közérdek védelme miatt a korlátozott felelősség megengedése mindenképpen valamilyen formában ellensúlyozást kíván. Ez az ellensúlyozás a korlátozott felelősség áttörésében, annak korlátlan felelősségbe történő átváltásában, mint a korlátozott felelősséggel való visszaélések szankciójában nyilvánul meg.¹⁶ A főszabály továbbra is az ún. szigorú elválasztás elve, tehát hogy a gazdasági társaság tartozásaiért annak tagja magánvagyonával nem felel. Ez alóli kivételt jelent a felelősség-átvitel, amikor a társaság, mint tagjaitól elkülönült önálló jogalany felelősségének áttörésére kerül sor. Ilyen esetben a jogalkotó a társaság kötelezettségeiért való felelősséget szankciós jelleggel, tehát vétkességi alapon teszi át a társaság tagjára, aki főszabályként a társaság kötelezettségeiért nem köteles helytállni.¹⁷

A felelősség-áttörés életre hívásának legfontosabb oka, hogy mindenképpen szükség volt, illetve van egy olyan eszközre, amely eredményesen védi a hitelezők érdekeit a tagi korlátozott felelősséggel való visszaélésekkel szemben. Tehát a felelősség – áttörésnek minden kétséget kizáróan prevenciós hatása is van, értelemszerűen visszatartó erőt jelent az olyan

¹⁵ Kemenes István: Felelősségi kérdések és visszaélésszerű joggyakorlás a gazdaságban. *Gazdaság és Jog*, 5/2001. 12. o.

¹⁶ Nocht Tibor: A magánjogi felelősség útjai a társasági jogban. 13.o.

¹⁷ Wellmann György: Felelősségátvitel társasági jogunkban. *Céghírnök*. 12/2006. 3.o.

magatartásoktól, amelyek a korlátozott felelősségű tag magánvagyonára is kiterjedő korlátlan felelősségének megállapítására adnak alapot.

A gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. tv. (továbbiakban: Gt.) tételesen felsorolja azokat a tényállásokat, amelyek alapot szolgáltathatnak a bíróságnak a társaság mögött álló személyek magánjogi felelősségének megállapítására. Hazánkban irányadó az a nézet, hogy „*a társaság jogi személyisége...nem biztosíthat abszolút felelősségi védettséget a tagi felelősségkorlátozás vagy kizárás által. A tag (részvényes) szerepe a társaság működésében a legfőbb döntéshozatali fórumban (taggyűlés, közgyűlés) való részvétele útján lehet meghatározó is. Nem teremthet - sem a hitelezői védelem, sem a közérdek védelme miatt - a korlátozott tagi felelősség érinthetetlenséget jelentő szabadító levelet. A csalárd és jogellenes eljárások ugyanis nem oldhatók fel a társaság jogi személyiségében, a jogi személyiség kérge tehát nem áttörhetetlen, a korlátozott felelősséggel való visszaélés, a csalárd, rosszhiszemű bűncselekményt is megvalósító jogellenes károkozás áthatolhatóvá teszi.*”¹⁸

Ezen elméleti megalapozottság ellenére hazánk joggyakorlatában nem számít meghonosodott jogintézménynek a felelősség-áttörés. Jóllehet a jogi szabályozás lehetővé teszi megállapítását, a bíróságok aligha alkalmazzák. Többek között ennek a miértjeit is keresem dolgozatomban.

Bizonyos esetekben – a tagok polgári jogi alapelveket sértő, akár bűncselekményt is megvalósító magatartása esetén – elengedhetetlen annak megteremtése, hogy a hitelezők követeléseiket közvetlenül a tagokkal szemben érvényesíthessék, tehát azokat a társaság jogi személyiségének áttörésével, a tagok magánvagyonából hajthassák be. A jogi személyiséggel való tudatos visszaélés ugyanis egyértelműen a jóhiszeműség és tisztesség polgári jogi alapelveibe ütközik, valamint a joggal való visszaélés tilalmával is ellentétes. Utóbbi főként a harmadik személyek félrevezetésére irányuló, látszólagos céllal létrehozott jogi személyek által – közben jogilag tiltott magatartást folytatva – valósítható meg. A jogilag megengedett cél a jogi személyiség sine qua non-ja; a jogi személyiség létezésének oka ezen jogilag jóváhagyott cél megvalósítása. Ha a társaság nem ilyen cél megvalósítására törekszik, hanem tevékenységét jogszabály által tiltott magatartás megvalósítása érdekében folytatja, és ehhez a jogi személyiség csak lefedésként, álcaként szolgál, meg kell szűnnie a jogi személyiségből

¹⁸ Nochta Tibor: Társasági jog. Dialóg Campus Kiadó, 2011. 279.o.

adódó védettségnek.¹⁹ Ilyen helyzetekben el kell tekinteni a jogi személyiségtől és meg kell állapítani a tagok magánvagyonára is kiterjedő, korlátlan felelősségét.

Hazánkban a jogi személy tagoktól elkülönült önálló jogalanyisága, és a tagjai bizonyos esetekben történő felelősségre vonásának szükségessége közti ellentétet a jogalkotó oldotta fel. Törvényi szinten meghatározásra kerültek azok a feltételek, amelyek fennállása esetén a jogi személyiséget át kell törni, és a jogi személyt alkotó tagok felelőssége megállapítható. Ezek azonban csak kivételes helyzetek, főszabályként maga a jogi személy felel kötelezettségeiért. A Gt. a jogi személy mögött álló természetes személyek magánjogi felelősségének megállapítását lehetővé teszi ugyan, de azt főként a gazdasági társaság jogutód nélküli megszűnésének eseteire korlátozza.²⁰ Ez azért vethet fel kérdéseket, mert a rosszhiszemű, csalárd, visszaélésszerű magatartásokat az esetek nagy részében működő gazdasági társaság tagjai, vezető tisztségviselői követik el.

A társaságok jogi személyiségét áttörő, és a tagok korlátlan helytállási kötelezettségének megállapítására lehetőséget adó szabályokat tehát főként a Gt. tartalmazza, de a csődeljárásról és felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény (továbbiakban: Cstv.) is tartalmaz rendelkezéseket a felszámolás alá került társaság felelősségének áttörésére vonatkozóan. A cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény szintén nevesített felelősségátviteli szabályt, mégpedig a többségi befolyással rendelkező tag felelősségét az ismeretlen székhelyű cég megszüntetése esetén, de ezt a szabályt a 2011. évi CXCVII. törvény 141. §-ának g.) pontja 2012. március. 1.-től hatályon kívül helyezte. Bekerült viszont a Ctv-be egy új fejezet, mégpedig a VIII/A. fejezet, ami az ún. kényszertörlési eljárást tartalmazza. Említett eljárás jogerős lezárása után szintén lehetőség van tag korlátlan felelőssége megállapítása iránti per indítására.²¹ Az új Polgári Törvénykönyvről szóló, T/7971. számú törvényjavaslatban is szerepelnek felelősségátviteli tényállások.

A következőkben ezeket a törvényben nevesített az eseteket fogom részletezni. Külön foglalkozom a hitelezővédelmi okokból történő felelősség-átvitel, a konszern alapján és a

¹⁹ Kemenes István: Felelősségi kérdések és visszaélésszerű joggyakorlás a gazdaságban. *Gazdaság és Jog*, 5/2001. 15-16 o.

²⁰ Gt. 50.§

²¹ Ctv. 118/A. § (1)-(3)

felszámolási eljárásban megvalósuló felelősség-áttörés valamint a társaságba apportot szolgáltató tag felelősségének kérdésével.

4.) A hitelezővédelmi okokból történő felelősség-áttörés

4.1. A szabályozás alapja

A hitelezők védelmében történő felelősség-áttörés alapjait hazánkban az 1997. évi CXIV. törvény fektette le.²² A rendelkezés a német Haftungsdurchgriff intézménye, illetve az 1993-as horvát és szlovén törvényhozás alapján került be társasági törvényünkbe.²³

Hatályos társasági törvényünk a „Hitelezővédelem” cím alatt így fogalmaz: *„A korlátolt felelősségű társaság és a részvénytársaság jogutód nélküli megszűnése esetén nem hivatkozhat korlátolt felelősségére az a tag (részvényes), aki ezzel visszaélt. A korlátolt felelősségű társaság és a részvénytársaság azon tagjai (részvényesei), akik korlátolt felelősségükkel, illetve a társaság elkülönült jogi személyiségével a hitelezők rovására visszaéltek, korlátlanul és egyetemlegesen felelnek a megszűnt társaság ki nem elégített kötelezettségeiért. ... Az (1)-(2) bekezdés szabályait megfelelően alkalmazni kell a betéti társaság kültagjára is.”*²⁴

Ez társasági törvényünknek az amerikai lepelátszúrási doktrínához talán leginkább közelálló rendelkezése. Lényege, hogy a bíróság megállapíthatja a társaság tagjainak magánvagyonára kiterjedő felelősségét, amennyiben a tag a társaságban lévő befolyását a hitelezők kielégítési alapjának elvonására használja, így kielégítetlen hitelezői igények maradnak fenn a megszűnt társasággal szemben.²⁵

Ez a visszaélést tiltó szabály magába foglalja mindazon cselekményeket, amelyek eredménye a társasági vagyonnak – valamilyen jogszerűnek tűnő magatartással – a társaságból történő kiürítése, s így a hitelezők kielégítési alapjának csökkentése, vagy akár teljes mértékben történő elvonása. A rendelkezés alkalmazásának két feltétele a társaság jogutód nélküli megszűnése, valamint a kielégítetlen hitelezői követelések fennmaradása. Ebből az következik, hogy amíg a hitelezői igények a társasági vagyonból behajthatók, addig a társaság tagjának egyébként visszaélést megvalósító magatartása nem lehet felelősségre vonás alapja.²⁶

²² 1997. évi CXIV. törvény 56. § (3), (4)

²³ Török Tamás: Felelősség a társasági jogban. 267.o.

²⁴ Gt. 50. § (1), (3)

²⁵ Brehószki Márta: Mennyire korlátolt a jogi személy gazdasági társaságok tagjainak felelőssége? A felelősség-áttörés hazánkban és a “lepelátszúrási” doktrínája az Amerikai Egyesült Államokban. (Ph.D. értekezés) 46.o.

²⁶ Kisfaludi András: Társasági jog. Komplex Kiadó, Budapest 2007. 269.o.

4.2. Mögöttes, avagy sui generis felelősség?

Arról, hogy a tagok Gt. 50. § szerinti felelősség mögöttes – e, avagy sui generis felelősségi alakzatról beszélünk, megoszlanak a vélemények a jogirodalomban és a gyakorlatban.

Nochta Tibor álláspontja szerint a fenti tényállás „... megállapítására valamilyen kárt okozó, jogellenes és vétkes magatartás teremt alapot akkor, ha a társaságnál e magatartással okozati összefüggésben maradtak kielégítetlen hitelezői követelések. E felelősség tehát sui generis felelősség és nem mögöttes.”²⁷

Török Tamás is egyetért azzal, hogy a Gt. 50. §-ában a megszűnt gazdasági társaság tagjainak, részvényeseinek és kültagjának elsődleges felelősségéről van szó; helytállási kötelezettségük „...saját magatartásért való, teljes, egyetemleges, elsődleges, felróhatóságon alapuló és deliktualis felelősség-típus.”²⁸ A tag saját felróható magatartása miatt tartozik helytállási kötelezettséggel a hitelezők felé. Az ő magatartása eredményezi a társasági vagyon csökkenését, sőt adott esetben annak teljes mértékben történő eltűnését.²⁹

G. Farkas Judit szintén kifejti, hogy a kft. és a rt. tartozásaiért tagjai a társaság fennállása alatt nem tartoznak helytállási kötelezettséggel, még akkor sem, ha adott társaság vagyona a hitelezői követeléseket nem fedezi. Hangsúlyozza, hogy a Gt. felelősségátviteli szabályai kizárólag a megszűnt kft. vagy rt. tartozásaiért való felelősségre vonatkoznak, így a mögöttes tagi felelősség szempontjából nem számítanak. Mögöttes tagi felelősség megállapítására csak bizonyos többlet-feltételek teljesülése esetén kerülhet sor. Ilyen többlet tényállási elemet találhatunk többek közt az egyszemélyes kft. tulajdonosának felelősségével összefüggésben, valamint a konszernjogi felelősség eseteiben.³⁰

Ezzel szemben Kisfaludi András véleménye alapján itt mögöttes felelősségről van szó, mivel a Gt. 50.§ -a a már megszűnt társaság ki nem elégített kötelezettségeiért való felelősségről

²⁷ Nochta Tibor: Társasági jog. Dialóg Campus Kiadó, 2011. 279.o.

²⁸ Török Tamás: Felelősség a társasági jogban. 268.o.

²⁹ Török Tamás: Felelősség a társasági jogban. 268.o.

³⁰ G. Farkas Judit: Mögöttes tagi felelősség a magyar társasági jogban. Gazdaság és Jog 2006./6.-7. szám, 25.o.

vonatkozik; tehát ez a felelősség kizárólag a társaság megszűnése után jöhet szóba és csak a társasági vagyontól ki nem elégített követelésekre vonatkozik, így mögöttes.³¹

Wellmann György meglátása szerint is mögöttes tagi felelősséget hoz létre a korlátozott felelősség szankciós jelleggel való áttörése. Ezt több ponton támasztja alá. Álláspontja szerint a mögöttes felelősség legalapvetőbb kritériuma, a másodlagos, járulékos jelleg, a mögöttes felelős helyzetének a főkötelezett helyzetéhez való igazodása a vizsgált esetben több szálon megvalósul. Példának okáért a követelés társasággal szembeni elévülése a tagokkal szemben is elévülést eredményez, ugyanez igaz a társasággal szembeni jogvesztésre is, valamint véleményét igazolja a társasággal és a mögöttesen felelős taggal szembeni követelés jogcímének azonossága. Mögöttes felelősségre utal az is, hogy a tag helytállási kötelezettsége akkor kezdődik - tehát a teljesítés akkor lesz tőle követelhető - ha a társaság felszámolási eljárás eredményeként megszűnt és ezzel összefüggésben kielégítetlen hitelezői igények maradtak fenn.³²

A bírói gyakorlatban megoszlanak az álláspontok a kérdéssel kapcsolatban. Bizonyos esetekben a Gt. 50. § szerinti felelősség mögöttes felelősséggé való kezelése figyelhető meg, mert a tag felelősségre vonását a felszámolási eljárás során kielégítetlenül maradó hitelezői követelés, mint eredmény bekövetkezésétől teszik függővé. Több eseti, valamint elvi döntésben is megfogalmazódik járulékos jellege, vagyis az, hogy ahhoz hogy a hitelező a megszűnt társaság tagjával szemben valamilyen követelést érvényre tudjon juttatni, szükséges magával a gazdasági társasággal szemben fennálló követelés megfelelő bejelentése és nyilvántartásba vétele, tehát, *„az igények a mögöttes felelőssel, az alperessel szembeni érvényesítésének egyik előfeltétele az eredeti adóssal szembeni szabályszerű igényérvényesítés.”*³³

A Szegedi Ítélőtábla egyik ajánlásában kifejtette, hogy a jogi személy volt tagjának a megszűnt jogi személy kielégítetlen tartozásaiért való felelőssége *„a jogi személy kötelezettségeiért való mögöttes felelősségnek minősül: a tag a jogi személy kötelezett jogi pozíciójába kerül (helyébe lép), és az eredeti jogcímen és feltételek szerint köteles helytállni (felelősségátvitel).”*³⁴ Szintén a Szegedi Ítélőtáblától származó másik ajánlás szerint viszont csak akkor beszélhetünk mögöttes felelősségről, ha a jogalkotó az adott társaság szerkezeti

³¹ Kisfaludi András: Társasági jog. Komplex Kiadó, Budapest 2007. 269.o.

³² Wellmann György: Felelősségátvitel társasági jogunkban. Céghírnök. 12/2006. 3.-4.o.

³³ Legf. Bír. Gvf. E. 30.306/2005/2. sz.

³⁴ Szegedi Ítélőtábla Polgári Kollégium 3/2005. (VI. 17.) számú kollégiumi ajánlás

elemeként építi be a felelősségátvitelt, mint a betéti társaság, a közkereseti társaság és az egyesülés esetén. „Olyan esetekben azonban, amikor az egyébként korlátozott tagi felelősségű társasági formáknál külön törvényi tényállásokban megfogalmazott kivételes esetekben, kifejezett szankciós jelleggel viszi át a felelősséget a szabályozás a tagra, ... mögöttes felelősségről nincs szó.”³⁵ Az eltérés valószínűleg arra vezethető vissza, hogy a korábbi ajánlás még a mögöttes felelősségről szóló 1/2007. PJE. előtt született, a későbbi pedig azt követően. Az 1/2007. PJE. előtti bírói gyakorlat, kommentárirodalom ugyan sok esetben „mögöttes felelősségről” beszél, de ezt a fogalmat akkoriban nem egységesen használták, nem feltétlenül azt értették alatta, mint ami az 1/2007. PJE-ben megfogalmazásra került. A fentiek alapján egyértelműen látszik, hogy a kérdés a téma elméleti és gyakorlati szakértőit egyaránt megosztja.

Én az előbbi álláspont képviselőivel értek egyet, tehát azzal, hogy a felelősségátvitel nem járulékos jellegű, hanem sui generis deliktuális kártérítési kötelezettség. A legfőbb különbséget abban látom, hogy míg mögöttes felelősség esetén nem szükséges a mögöttesen felelős részéről valamely jogellenes és vétkes magatartás megvalósítása ahhoz, hogy a felelőssége fennálljon, hanem a tartozás főkötelezettől való behajthatatlansága esetén „automatikusan” annak helyébe lép. Esetünkben azonban a tag felelősségét saját jogellenes és felróható magatartása alapozza meg; a hitelezőnek való jogellenes és vétkes károkozás miatt vonható felelősségre, ebből következően nem a társaság valamennyi kötelezettségéért, csak saját felróható magatartásával okozati összefüggésben álló tartozásokért felel. Véleményem szerint az, hogy a tag felelőssége csak a társaság jogutód nélküli megszűnése után állhat be akkor, ha kielégítetlen hitelezői követelések maradnak fenn a társasággal szemben, kizárja a mögöttes felelősség egyik legfőbb ismervét, mégpedig, hogy egyszerre létezik egy főkötelezett és egy mögöttesen felelős járulékos kötelezett, mert esetünkben a társaság és a tag felelőssége értelemszerűen nem egy időben áll fenn.

4.3. A visszaélés, mint a felelősségre vonás alapja

A vizsgált norma szerint a visszaélés minősül a helytállási kötelezettségre alapot adó magatartásnak, azaz a joggal való visszaélés szankciója a felelősségátvitel. A joggal való visszaélés polgári jogi alapelv, így társasági jogi relációkban is érvényesülnie kell. Az 1959. évi IV. törvény a polgári törvénykönyvről (továbbiakban: Ptk.) joggal való visszaélésnek

³⁵ Szegedi Ítélőtábla Polgári Kollégium 2/2008. (XII. 4.) számú kollégiumi véleményével módosított, egységes szerkezetbe foglalt 1/2005. (VI. 17.) számú kollégiumi véleménye a jogi személy elkülönült felelősségéről és a felelősség „áttöréséről”

tekinti valamely jog gyakorlását, ha az a jog társadalmi rendeltetésével össze nem férő célra irányul; így különösen a nemzetgazdaság megkárosítására, a személyek zaklatására, jogaik és törvényes érdekeik csorbítására, illetőleg az illetéktelen előnyök szerzésére vezető joggyakorlást.³⁶ Az, hogy adott esetben egy magatartás megalapozza-e a visszaélés megállapítását, bírói mérlegelés függvénye, de ennek megkönnyítése érdekében a Gt. tételesen felsorolja azokat az eseteket, amelyek a felelősségátvitel tekintetében visszaélésnek minősülnek.³⁷

Ezek az esetek a következők:

4.3.1. A társasági vagyonnal, mint saját vagyonnal való rendelkezés

Alapja a jogi személyiség lényege, tehát hogy a jogi személy a tagjai személyétől és vagyonától elkülönült, önálló jogalany. Ebből az következik, hogy a jogi személy vagyona mindig kizárólag magát a társaságot illeti, az soha nem a tagok tulajdona. Ellenben vannak olyan helyzetek, mikor a társaság és tagja(i) vagyona közötti határvonal elmosódik, és a tag a társaság vagyonával, mint sajátjával rendelkezik. Ennek lényege, hogy a tag a társasági vagyonra, mint saját tulajdonára vállal kötelezettségeket, az sajátjaként terheli meg, illetve idegeníti el, egyértelműen az ő érdekei szerint. Magatartása alapján a kívüljár nem tud különbséget tenni a társasági vagyon és a tag vagyona között. Erre a legklasszikusabb példát az egyszemélyes korlátolt felelősségű társaság esetében találhatjuk, amikor a tag maga az ügyvezető is.³⁸

4.3.2. A társasági vagyonnak a tag általi saját, vagy más javára való csökkentése

A fordulat alkalmazásának feltétele, hogy ez a csökkentés úgy történt, hogy a tag tudta, illetve elvárható gondosság tanúsítása esetén tudnia kellett volna, hogy a vagyon csökkentése által a társaság a harmadik személyek irányában fennálló kötelezettségeit nem lesz képes teljesíteni.³⁹ Ez a tudati elem az, ami ez esetben megalapozza a visszaélésszerűséget; tudata tehát átfogja, hogy magatartásának következménye a hitelezők kielégítésének megghiúsítása; így magatartása szándékos, esetleg súlyosan gondatlan abban az esetben, hogy ha megfelelő gondossággal járt volna el, akkor ezt az eredményt előre látta volna.

³⁶ Ptk. 5. § (1), (2)

³⁷ Gt. 50. § (2)

³⁸ Kisfaludi András: Társasági jog. Komplex Kiadó, Budapest 2007. 267-268.o.

³⁹ Gt. 50. § (2)

Ez a társasági vagyonszökkentés történhet a tag saját vagyonának gyarapítása céljából, valamint harmadik személyek vagyonának növelése érdekében is.

Ide tartoznak az ún. fedezetelvonó szerződés esetei, amiket a hitelezőkkel szemben természetesen hatálytalannak kell tekinteni, és az ezt kötő személy rosszhiszeműségét is vélelmezni kell.⁴⁰

4.3.3. Nem pénzbeli hozzájárulás értékelésével kapcsolatos felelősség

A szabály az apportét való felelősség külső relációja, tehát a hitelezők felé fennálló helytállási kötelezettség az apport felülértékelése esetén. Ezt a felelősségi kérdést dolgozatom későbbi részében részletesen tárgyalom.

4.4. A felelősségre vonás problematikája

Mint már említettem, e három tényállástípusnak sajátossága, hogy kizárólag a már megszűnt gazdasági társaság tagjával szemben alkalmazhatóak. Érdekes ez azért, mert a fent írt magatartásokat értelemszerűen a társaság működése alatt követik el annak tagjai, részvényesei, illetve a kültag, mégis meg kell szűnnie a társaságnak ahhoz, hogy a felelősségátvitel megállapítható legyen. Az Egyesült Államokban a társaság jogi személyiségevel csalárdul visszaélő, a hitelezők kielégítési alapját elvonó tagról a bíróságok azonnal lerántják a társasági leplet, s magánvagyonára kiterjedően felelősségre vonják, függetlenül attól, hogy a társaság megszűnt-e avagy nem. Ez a megoldás a gyakorlatban kiválóan működik, ezzel a dolgozat másik szerkezeti egységében foglalkozom. Továbbgondolásra késztet minket, hogy ha máshol bevált egy jogintézmény, hazánkban miért nem teremt rá lehetőséget a jogalkotó? Okkal tehető fel a kérdés: nekünk miért nem felel meg, ami máshol működik? Miért nem lehet a polgári jogi felelősséget adott gazdasági társaság valamennyi létszakára kiterjeszteni? A joggyakorlat is többször próbált reflektálni a problémára. Ezek közül a Szegedi Ítéltábla Polgári Kollégiumának 2/2008. (XII. 4.) számú kollégiumi véleményével módosított, egységes szerkezetbe foglalt 1/2005. (VI. 17.) számú kollégiumi véleményét emelném ki a jogi személy elkülönült felelősségéről és a felelősség „áttöréséről”. A vélemény leszögezi a jogi személyiség lényegét, azaz hogy a jogi személy tagja által harmadik személynek okozott vagyoni érdeksérelem esetén a polgári jogi jogkövetkezmények főszabályként a jogi személlyel szemben alkalmazhatók, nem pedig a taggal szemben, még abban az esetben is, ha a tag magatartásával bűncselekményt valósít

⁴⁰ Ptk. 203. §

meg. A jogi személy tagjával szembeni polgári jogi igényérvényesítésre – harmadik személyek által- kizárólag akkor kerülhet sor, „*ha a tag a jogi személy elkülönült felelősségéből származó előnyökkel, az ebből eredő jogosultságaival szándékos magatartással súlyosan visszaélt.*”⁴¹

Az ajánlás különösen a jogi személy jogrenddel ellentétes, hitelezők károsítását célzó működtetését vonja a visszaélés körébe, valamint azokat a magatartásokat, amikor a jogi személy nevében eljáró - legalábbis ennek látszatát keltő - tag az ilyen minőségben szerzett előnyökkel magánvagyonát gyarapítja. Az ajánlás szerint ennek a rosszhiszemű, visszaélő magatartásnak lesz a következménye az, hogy a tag nem hivatkozhat a jogi személy elkülönült felelősségére, és a deliktuális károkozás szabályai szerint felel a hitelezőkkel szemben. A kollégiumi vélemény indokolásának kiindulópontja az a kérdésfelvetés, hogy a jogi személy nevében eljáró tag, és a jogi személlyel jogviszonyban lévő harmadik személyek között létrejöhet-e jogviszony, továbbá, hogy érvényesíthetnek-e egymással szemben polgári jogi igényt, s ha igen, milyen alapon. Az ajánlás hangsúlyozza, hogy annak általános megengedése, hogy adott társaság kötelezettségeiért való helytállási kötelezettség a tag magánvagyonára is kiterjedjen a jogi személyiség figyelmen kívül hagyását jelentené. Ellenben vannak olyan szélsőséges esetek, amikor az ítélkezési gyakorlatban alapos okkal merül fel a kérdés, hogy el lehet-e térni a szigorú elválasztás elvétől. Ezek az esetek többek között azok, amikor a társaság tagjai, vezető tisztségviselői nagy összegű kárt okoznak, vagy károsultak széles körének okoznak kárt úgy, hogy magatartásuk akár bűncselekmény törvényi tényállását is megvalósítja, s ehhez a jogi személyiséget csak álcaként használják, a magatartással magánvagyonukat gyarapítják. Ezek az esetek véleményem szerint is megalapozzák az igényt, hogy az ez okból büntetőeljárás alá vont taggal szemben a büntetőeljárás során polgári jogi jogkövetkezményeket lehessen érvényesíteni.

4.5. Néhány következtetés

Meglátásom szerint helyesen, az ajánlás működő társaságoknál, kivételes esetben megállapíthatónak tartja a társaság tagjának felelősségre vonását. Ez a kivételes helyzet a Ptk. alapelveinek, nevezetesen a jóhiszeműség és tisztesség elvének, valamint a joggal való visszaélés tilalmának súlyos megsértése. A jogi személyiséggel való tudatos, csalárd

⁴¹ Szegedi Ítélőtábla Polgári Kollégium 2/2008. (XII. 4.) számú kollégiumi véleményével módosított, egységes szerkezetbe foglalt 1/2005. (VI. 17.) számú kollégiumi véleménye a jogi személy elkülönült felelősségéről és a felelősség „áttöréséről”

visszaélés mindkét alapelvvvel ellentétes, ez lehet a felelősség-áttörés jogalapja.⁴² A Szegedi Ítéltábla Polgári Kollégiuma tehát úgy gondolja, hogy „a jogilag létező (működő) társaságok esetében külön törvényi tényállás nélkül is, de a Ptk. alapelvi, törvényi rendelkezéseiből levezethetően a tag kivételes közvetlen felelőssége, a jogi személyiség áttörése megállapítható.”⁴³

Első hallásra felkeltheti az érdeklődést, hogy miként történhet meg az, hogy a jogi személy tagja magatartásával bűncselekményt valósít meg, és az ezzel okozati összefüggésben előidézett vagyoni érdeksérelem miatti polgári jogi jogkövetkezmények közvetlenül mégsem érvényesíthetők vele szemben? Véleményem szerint, ha a jogi személy tagjának magatartása valamely bűncselekmény törvényi tényállását megvalósítja, a rosszhiszeműség, a visszaélési célzat az esetek túlnyomó többségében fennáll. A szándékos bűncselekményeknél egyértelműen, gondatlan bűnelkövetés esetében bírói mérlegelés függvénye, hogy egyúttal a visszaélést is megállapítja-e. Egyetértek az ajánlással abban, hogy a polgári jogi alapelvek megsértése – önálló felelősségi tényállás hiányában – alapot teremthet a tag közvetlen felelősségének érvényesítésére. Ellenben ez nem lehet végleges megoldás, mert hosszú távon egyértelműen jogbizonytalanságot eredményezne, ha a bíróságok tulajdonképpen törvényi alap nélkül állapítanák meg a felelősségátvitelt, hiszen az egyes bíróságok ítélezési gyakorlata nagymértékben eltérhet egymástól.

Véleményem szerint szükségtelen a felelősség-áttörés lehetőségét adott társaság megszűnéséhez kötni, mivel így a hitelezők kénytelenek megvárni a felszámolási eljárás befejezését, hogy a tag felelősségének megállapítása iránt bírósághoz tudjanak fordulni, majd pozitív elbírálás esetén ezt követi maga az igényérvényesítés. Az említett folyamat akár évekig is eltarthat, miközben – meglátásom szerint – az, hogy adott tag felelőssége fennáll-e avagy nem, a felszámolási eljárás eredményétől független tényező. Nem is szólva arról, hogy minél több idő telik el a károkozás és a felelősség érvényesíthetősége között, annál inkább csökken a hitelezők esélye a sikeres végrehajtáshoz. Számos ilyen esettel találkozhatunk a gyakorlatban.

⁴² Szegedi Ítéltábla Polgári Kollégium 2/2008. (XII. 4.) számú kollégiumi véleményével módosított, egységes szerkezetbe foglalt 1/2005. (VI. 17.) számú kollégiumi véleménye a jogi személy elkülönült felelősségéről és a felelősség „áttöréséről”

⁴³ Kemenes István: Mögöttes felelősség és felelősség-átvitel –egy cikk apropóján. Céghírnök, 4/2007. 3. o.

5.) A társaságba bevitt apportért való felelősség

5.1. Alapvetés

Ebben a pontban a társaságba bevitt apportért, vagyis nem pénzbeli hozzájárulásért való felelősség eseteivel foglalkozom.

Egy társaság alapításakor a jegyzett tőke – társasági vagyon – pontos megállapítása és az egyes tagok vagyoni hozzájárulásának meghatározása a társaság létesítő okiratának kötelező tartalmi elemei közé tartozik.⁴⁴ A hatályos szabályozás szerint egy gazdasági társaság vagyona pénzbeli, és nem pénzbeli – apport – hozzájárulásból tevődik össze, melyek pontos arányáról való rendelkezés a társasági törvényben nem szerepel, az viszont meghatározásra került, hogy kft. esetében a törzstőke összege legalább ötszázezer forint, rt. esetében az alaptőke minimum ötmillió forint kell, hogy legyen.⁴⁵ A Gt. szerint részvénytársaságot akár kizárólag apporttal is lehet alapítani.⁴⁶ Nem pénzbeli hozzájárulás lehet bármilyen forgalomképes dolog, ha vagyoni értékkel rendelkezik, lehet szellemi alkotáshoz fűződő jog, továbbá más vagyoni értékű jog is. Utóbbi alatt az adós által elismert követelést, valamint a jogerős bírósági határozaton alapuló követelést is érteni kell. Ellenben nem pénzbeli hozzájárulásként nem lehet figyelembe venni a tag munkavégzésre vagy más személyes közreműködésre, illetve szolgáltatás nyújtására irányuló kötelezettségvállalását.⁴⁷

A hatályos szabályok szerint a nem pénzbeli hozzájárulást kft. esetén a cégbejegyzésétől számított három éven belül, rt. esetén az alapszabályban meghatározott időpontban, de nem később, mint a részvénytársaság bejegyzésétől számított ötödik év végéig kell teljesíteni, ha az nem éri el a jegyzett tőke meghatározott százalékát. Arról, hogy az apportot mikor, és milyen módon kell a társaság rendelkezésére bocsátani, a létesítő okiratban kell rendelkezni.⁴⁸

Kuncz Ödön szerint „*A gazdasági társaságba bevitt nem pénzbeli hozzájárulás elsősorban a társaság gazdálkodását, tényleges működését hivatott szolgálni, azonban nem hagyhatjuk figyelmen kívül az apportnak azt a tulajdonságát sem, hogy mint a társaság vagyona adott helyzetekben garanciát, információt jelent a hitelezőnek, hogy milyen tőkeerős cég is az ő partnere.*”⁴⁹ Véleménye szerint tehát a társasági vagyon minimális garanciát jelent a társaság hitelezői számára.

⁴⁴ Gt. 12. § (1) d)

⁴⁵ Gt. 114. § (1), 207. § (1)

⁴⁶ Gt. 207. § (2)

⁴⁷ Gt. 13. § (2)

⁴⁸ Gt. 116. § (3), 210. § (4)

⁴⁹ Kuncz Ödön: A magyar kereskedelmi-és váltójog tankönyve Grill Károly Könyvkiadó Vállalata Budapest, 1938. 201.o.

Elődeihez képest a hatályos Gt. apporttal kapcsolatos szabályaiban is jelentős – nem feltétlenül pozitív – enyhítés mutatkozik meg. Témám szempontjából ezek közül a tőkeminimum csökkentését emelném ki. A társaság minimális tőkéjének kötelező jelleggel való előírása fontos szerepet tölt be mind a tagok, mind harmadik személyek szempontjából, hiszen a *„társasági vagyonnal biztosítható mindenekelőtt az, hogy a társaság önálló felelősségi jogalanyisági pajzsa mögött álló tagok felelőssége korlátozott lehessen a törvény által.”*⁵⁰ A kötelező tőkeminimum véleményem szerint fontos hitelezővédelmi funkciót tölt be azáltal, hogy egyfelől már az adott társasággal jogviszonyba lépni kívánó hitelezőknek tájékoztatást nyújt a társaság erősségéről, másfelől megmutatja azt a vagyont, ami esetlegesen a hitelezők kielégítését biztosítani hivatott. Nyilvánvalóan a tőkeminimum nem azt jelenti, hogy adott társaság működésének minden pillanatában megtalálható ez a vagyon a társaságban, hiszen ez egyértelműen nem így van. Ennek ellenére mégis egyfajta iránymutatást adhat harmadik személyeknek arról, hogy milyen kaliberű társasággal állnak szemben.

A korlátozott felelősségű tag szempontjából adott törzstőke minimumra végső soron a korlátozott felelősség megváltásának az áraként is tekinthetünk.⁵¹ Ebből következően, aki a gazdasági életben korlátozott felelősséggel kíván élni, fizesse meg az árát.

Időről időre felvetődik mégis a kérdés, hogy szükséges-e a kötelező jegyzett tőkeminimum meghatározása? Véleményem szerint a válasz egyértelműen igen, de a felvetés mindig is foglalkoztatta a téma jeles képviselőit.

A jegyzett tőkeminimum létezésével szemben leggyakrabban elhangzó ellenérv, hogy az alapítandó társaság székhelyének megválasztásakor egyértelműen kívánatosabb az az ország, ahol nincs, vagy alacsonyabb a jegyzett tőkeminimum.⁵² Egyetértek Brehószki Mártával abban, hogy adott társaság jegyzett tőkeminimumának befizetése kevésbé jelentős, sőt szinte elenyésző tényező a székhelyválasztáskor a társaság működése során fizetendő adóterhekhez képest.⁵³

A Gt. szerint a nem pénzbeli hozzájárulásuk értékét az egyes tagok maguk állapítják meg és azt a többi tag fogadja el. A tagok a nem pénzbeli hozzájárulás értékének megállapításánál könyvvizsgálót vagy más szakértőt igénybe vehetnek, ha ez nem történik

⁵⁰ Nochta Tibor: A magánjogi felelősség útjai a társasági jogban. 59.o.

⁵¹ Brehószki: i.m. 25.o.

⁵² Szegedi András: Az „ezer forintos kft.” védelmében. Gazdaság és Jog 2007./3. 13.o.

⁵³ Brehószki Márta: i.m. 25.-26.o.

meg, akkor meg kell határozniuk azokat a szempontokat, melyek alapján a hozzájárulás értékelése történt.⁵⁴

Hiányzik a hatályos törvényből az apport felülértékelési tilalmának oly módon való megnyilvánulása, amely az előző két társasági törvényben még szerepelt. E szabály alapján, ha a könyvvizsgáló megállapított egy értéket az apportra vonatkozóan, akkor a tagok azt ennél magasabb értéken nem vihették be azt a társaságba.⁵⁵ Véleményem szerint ez a szabály megfelelő eszköz volt a tagi visszaélések redukálására, hiszen az apport értékét egy független szakértő állapította meg. Ettől függetlenül az ő felelőssége természetesen felmerülhetett, de a tagok általi felülértékelés elkerülhető volt.

A társaságba valótlán értéken bevitt apport miatti felelősség két oldalról közelíthető meg. Egyfelől beszélhetünk az apportot szolgáltató tag helytállási kötelezettségéről, másrészt ugyanezen tag és az apportot adott értéken elfogadó tag vagy tagok felelősségéről. E két felelősségi típus mellett szóba jöhet még az apport adott értékét megállapító könyvvizsgáló felelőssége is.

5.2. Az apportőr helytállási kötelezettsége

A Gt. szerint „*A nem pénzbeli hozzájárulást szolgáltató tag (részvényes) a hozzájárulás szolgáltatásától számított ötéves jogvesztő határidőn belül helytállni tartozik a gazdasági társaságnak azért, hogy a társasági szerződésben megjelölt érték nem haladja meg a nem pénzbeli hozzájárulásnak a szolgáltatás idején fennálló értékét.*”⁵⁶

A helytállási kötelezettség a gazdasági társaság felé áll fenn, lényege, hogy az apportőr akkor is köteles a tényleges és az elfogadott magasabb érték különbözetét megtéríteni a társaságnak, ha az apport tárgyának felülértékelésével annak nem okozott kárt. Ennek a helytállási kötelezettségnek az alapja az a szerződésszegés, amelyet a tag az apport valótlán értéken történő szolgáltatásával végső soron megvalósít, mivel tulajdonképpen a társasági szerződésben foglalt kötelezettségének nem tesz eleget; sőt ezen magatartásával a társaságnak kárt is okozhat; ez esetben kártérítési felelősséggel is tartozik. Ebből az következik, hogy önmagában a felülértékelés ténye nem keletkeztet kártérítési felelősséget a társasággal szemben, viszont az értékkülönbözet megtérítése iránt perelhető a társaság, és nem annak

⁵⁴ Gt. 114. § (3)

⁵⁵ 1988. évi VI. tv. 22. § (3), 1997. évi CXLIV. tv. 12. § (3)-(4)

⁵⁶ Gt. 13. § (4)

tagjai által.⁵⁷ Ez a helytállási kötelezettség az apportőrt öt éves jogvesztő határidőn belül terheli, az apport későbbi rendelkezésre bocsátása esetén pedig ettől az időponttól számítandó az öt éves határidő; addig az apport jegyzett, de be nem fizetett tőkének minősül.⁵⁸

A Gt. felelősségátviteli szabálya az apportot szolgáltató tagra akkor alkalmazható, ha az apport ténylegesnél magasabb értéken történő elfogadtatása tagi korlátolt felelősséggel való visszaélést valósít meg. Ennek következménye az lesz, hogy az a tag, aki korlátolt felelősségével, valamint a társaság elkülönült jogi személyiségével így visszaél, és ezáltal a hitelezők kielégítését rosszhiszeműen megghiúsítja, az azt elfogadó tagokkal korlátlanul és egyetemlegesen felel a megszűnt társaság ki nem elégített kötelezettségeiért.

5.3. Az apportot adott értéken elfogadó tagok felelőssége

*„Azok a tagok, akik valamely tag nem pénzbeli hozzájárulását tudomásuk ellenére a szolgáltatáskori értéket meghaladó értékkel fogadták el, a nem vagyoni szolgáltatást teljesítővel együtt egyetemlegesen és korlátlanul felelnek a társaság felé az abból származó károkért.”*⁵⁹ Látható, hogy az apportot szolgáltató, illetve annak felülértékelésében közreműködő tagok felelőssége a társasággal szemben a társaságnak okozott károkért korlátlan és egyetemleges. E rendelkezés alapján tehát csak maga a társaság léphet fel a kárt okozó tagok ellen, a hitelezők nem. A hitelezők igényérvényesítésére a Gt. 50. § (1) és (2) bekezdései adnak alapot, ebből következően ők csak az ez okból beálló fizetési képtelenség miatt felszámolási eljárás alatt álló vagy jogutód nélkül megszűnt társasággal szemben érvényesíthetik követeléseiket. Ebből az következik, hogy ha a hitelezőknek az apport felülértékelése miatt kára keletkezik, az ebből eredő követeléseik főszabályként magával a társasággal szemben érvényesíthetők, közvetlenül a taggal szemben kizárólag akkor léphetnek fel, ha a társaság jogutód nélkül megszűnt, és igényeik a felszámolási eljárásban kielégítetlenül maradtak. A tagok társasággal szembeni kártérítési felelősségéhez elengedhetetlen az apport felülértékelése és a társaságnál bekövetkezett kár közötti okozati összefüggés. Ez azért lehet probléma forrása, mert még a tag helytállási kötelezettségének fennállásához elegendő az apport felülértékelésének bizonyítása, addig magánvagyonára kiterjedő kártérítési felelősségének beálltához a felülértékelés és a társaságnak okozott kár közötti okozati összefüggés bizonyítása szükséges. Viszont ha a kár és az apport

⁵⁷ Brehószki Márta: i.m. 32.o.

⁵⁸ 2000. évi C. tv. a számvitelről 35. § (8)

⁵⁹ Gt. 13§ (4)

felülértékelése közötti okozati összefüggés fennáll, a társaság pert indíthat az apportőr felelősségének megállapítása és marasztalása iránt, valamint az apportőrt az apport tényleges értékéért is helytállási kötelezettség terheli, tehát a társaság a nem pénzbeli hozzájárulás kiegészítésére való kötelezését is kérheti a bíróságtól.⁶⁰

5.4. Néhány szó a büntetőjogi felelősségről

A büntetőjogi felelősséget azért kell a témához kapcsolódóan megemlíteni, mert előfordulhat, hogy a Gt. vagy a Csődtörvény alapján a korlátolt tagi felelősség áttörésére kerül sor, és a tag által megvalósított cselekményben valamely gazdasági bűncselekmény elkövetési magatartását ismerhetjük fel. 2007. június 1-ig az apport felül- és alulértékelése a valótlan érték megjelölésének büntettét valósította meg.⁶¹ Véleményem szerint a tényállás⁶² hatályon kívül helyezése nem feltétlenül volt helyes lépés a jogalkotó részéről, mert ezzel egyidejűleg hatályba lépett az új társasági törvény, amiben jelentős könnyítések jelentek meg a társaságok alapítására vonatkozó követelményekben. Ezek közül a kizárólag apporttal alapítható társaságok esetét emelném ki, valamint ezzel összefüggésben azt a tényt, hogy ma egy adós által elismert követelés, tehát bármely személy ügyvéd által ellenjegyzett nyilatkozata is lehet apport tárgya, ilyen nyilatkozatra jelenleg korlátolt felelősségű – és részvénytársaság alapítható. Ráadásul a hatályos szabályozás szerint az apport értékének megállapításához könyvvizsgáló igénybevétele sem kötelező, így az a tagokra van bízva. Úgy gondolom, azáltal, hogy a fenti tényállás a Btk.-ban került szabályozásra, minden kétséget kizáróan preventív hatású volt, csökkentette a tagi korlátolt felelősséggel ily módon történő visszaélések eseteit. Az már másik kérdés, hogy megfelelő volt-e a tényállás szerkezete, vagy helyesebb lett volna eredmény-bűncselekményként szabályozni, és megvalósulását a társaságnak, vagy harmadik személyeknek történő károkozás, mint eredmény bekövetkeztétől függővé tenni? Meglátásom szerint, a tényállás megfelelő volt, mert önmagában a felülértékelés, illetőleg az ehhez való közreműködés valósít meg olyan rosszhiszemű, joggal visszaélő magatartást, ami jogalkotói reakciót igényel. Az, hogy közvetlenül a felülértékelés tényével okozati összefüggésben harmadik személy részére történik-e károkozás, véleményem szerint az felülértékelő és a közreműködők akaratától független tényező, mármint olyan értelemben, hogy magával a felülértékeléssel megvalósítják a visszaélést. Azt viszont vélelmezni lehet, hogy az apport felülértékelésében megnyilvánuló rosszhiszeműség a káros

⁶⁰ Brehószki Márta: i.m. 35.-36.o.

⁶¹ 2007. évi XXVII. tv. 89. § (3) a) hatályon kívül helyezte az 1978. évi IV. tv. 298/C. §-át

⁶² Btk. 298/C. § (1)

következmények kívánását, vagy legalábbis a káros eredmény bekövetkeztével szemben tanúsított közömbösséget, abba történő belenyugvást jelent.

5.5. Következtetés

A fentiek alapján egyértelmű, hogy nem volt mindenképpen előnyös lépés a tárgyalat tényállás hatályon kívül helyezése. Meglátásom szerint az egész apportra vonatkozó szabályozás alapjaiban szorulna felülvizsgálatra. Nem értek egyet azzal, hogy lehetőség van az apportnak a társaság alapításától számított, évekkel későbbi szolgáltatására. Úgy gondolom, hogy aki megfelelően komoly szándékkal kíván részt venni a gazdasági életben, annak rendelkeznie kell olyan tőkével, amely céljainak elérését biztosítani hivatott. Az, hogy egy korlátolt felelősségű gazdasági társaság egy elismerő nyilatkozattal alapítható, amiben tanúsított értéket is csak évekkel később kell szolgáltatni, megkérdőjelezi a gazdasági társaságok önálló vagyonára épített elveket, szabályozást.

6. Konzernfelelősség

6.1. Bevezetés

A vizsgált témával kapcsolatban a következő kérdéskört a befolyásszerzés alapján történő felelősség-áttörés esetei alkotják. Ennél a felelősségi típusnál nagy jelentőséggel bír az a már említett tény, hogy maga a jogi személyiség, illetve egy adott jogi személy tulajdonképpen fikciók, jogalkotói döntés eredményei. A gazdasági társaságok jogképességgel rendelkeznek ugyan, de cselekvőképességgel nem; cselekvésüket minden esetben a tagok szándéka vezérli, mivel önálló döntéshozatalra nem képesek. Ebből következően az a tény, hogy valakinek döntő befolyása van egy adott gazdasági társaságban, jelentős hatást gyakorol a döntések meghozatalára, valamint a társaság egészének működésére. Ha egy vagy több tagnak nagyfokú, meghatározó befolyása van egy gazdasági társaságban, könnyen lehet, hogy magánérdekeit fogja előtérbe helyezni a társaság érdekeivel szemben. Aki egy gazdasági társaságban ilyen fokú befolyást szerez, legyen szó akár egy, akár több társaságban való befolyásszerzésről, az az uralkodó tag, a befolyásolt társaság pedig az ellenőrzött társaság.

Sárközy Tamás szerint a felelősség-áttörés szükségessége vállalatcsoportosulások esetén felerősödik, mivel a vállalatcsoportosuláshoz való tartozás az rt. és a kft. korlátozott felelősségével való visszaélés lehetőségét nagymértékben növeli.⁶³

⁶³ Sárközy Tamás: Szervezetrendszerek és a polgári jogalanyiság a társasági-egyesületi és az alapítványi jogban Gazdaság és Jog 9/2003. 36-37. lásd: Brehószki Mária: i.m. 60.-61.o.

G. Farkas Judit ezt a fajta felelősséget a felelősségátvitel speciális esetének tekinti, amelynél a tagi felelősség alapja az uralkodó tag vagy a részvényes által tanúsított valamely jogellenes magatartás, ami az ellenőrzött társaság számára hátrányos, a rendes gazdálkodás elveit sértő tevékenységben, illetve ennek az ellenőrzött társaságra való rákényszerítésében nyilvánul meg.⁶⁴

Ha befolyásolás alakul ki az azt megszerző uralkodó társaság és az ellenőrzött társaság között, konszern tényállásról beszélünk; ellenőrzött társaság társasági törvényünk szerint korlátolt felelősségű – vagy részvénytársaság lehet, tehát a befolyásszerzésre vonatkozó szabályokat e társaságok tagjaira kell alkalmazni akkor, ha minősített többséget biztosító befolyást szereznek a társaságban, akár közvetlenül, akár közvetve.⁶⁵ Ezt a szabályt a Gt. az egyszemélyes részvénytársaság részvényesének felelősségére is kiterjeszti.⁶⁶

6.2. A minősített többséget biztosító befolyás

A Gt. szerint akkor jön létre minősített többséget biztosító befolyás, „*ha a minősített befolyásszerző az ellenőrzött társaságban - közvetlenül vagy közvetve - a szavazatok legalább hetvenöt százalékával rendelkezik.*”⁶⁷ A közvetett befolyás meghatározására a Ptk., mint háttérnorma 685/B. § (3) bekezdése az irányadó.⁶⁸ Ez a minősített befolyásszerzés tehát a konszernfelelősségre vonatkozó szabályok alkalmazásának a feltétele. Elődjével ellentétben a hatályos társasági törvény kizárólag e minősített befolyás megszerzéséhez kapcsolja a felelősségátvitelt, mint szankciót. Az 1997. évi CXIV. törvény a jelentős befolyásról, a többségi, és a közvetlen irányítást biztosító befolyásszerzésről rendelkezett.⁶⁹ Ezek közül a közvetlen irányítást biztosító befolyás maradt meg a 2006. évi IV. törvényben, mint minősített többséget biztosító befolyás. Az 1997-es társasági törvény még a szavazatok több, mint 50 százalékát jelentő, többségi irányítást biztosító befolyás esetén is lehetőséget adott a társaság hitelezőinek az uralkodó tag felelősségének megállapítása iránti kereset benyújtására a felszámolási eljárás során, a tag tartósan hátrányos üzletpolitikája és a felszámolás közötti okozati összefüggés esetén.⁷⁰ Ezt a szabályt az új társasági törvény nem vette át, utóbbi esetében csak a szavazatok több, mint 75 százalékával való rendelkezés kerül értékelésre, így

⁶⁴ G. Farkas Judit: Mögöttes tagi felelősség a magyar társasági jogban. Gazdaság és Jog, 2006./6.-7. 25.o.

⁶⁵ Gt. 52. § (1)

⁶⁶ Gt. 284. § (5)

⁶⁷ Gt. 52. § (2)

⁶⁸ Ptk. 685/B. § (3)

⁶⁹ 1997. évi CXIV. tv. 289-291. §

⁷⁰ 1997. évi CXIV. tv. 296. § (1)

elmondható, hogy az új Gt. konszernfelelősségre való rendelkezései elődjéhez képest lényegesen gyengültek.

Meglátásom szerint már a szavazatok több, mint 50 százalékaival való rendelkezés olyan fokú uralomra ad lehetőséget a társaságban, ami megalapozhatja azt, hogy adott jogi személy döntésében egyedül az uralkodó tag akarata nyilvánuljon meg, hiszen egyszerű többség esetén végső soron egyedül dönthet, s ezáltal kizárólag az ő szándéka érvényesül. Így a tartósan hátrányos üzletpolitika, a rosszhiszemű, jogellenes magatartások is ezen személy akaratának megnyilvánulásai, amelyeket a jogi személyiség leplével kíván lefedni, s így szabadulni a magánjogi felelősség alól. Ez alapján úgy gondolom, indokolt lenne a szabályozást a szavazatok 75 százalékaival való rendelkezésnél alacsonyabb határhoz kötni.

Az új szabályozás engedékenyebb az uralkodó tag szempontjából abban is, hogy ahhoz, hogy az uralkodó tag korlátlan felelőssége megállapításra kerüljön, be kell következnie a társaság fizetéseképtelenség miatti felszámolásának. Az előző Gt. alapján az uralkodó tag felelőssége megállapítása iránti kérelmére már akkor is sok kerülhetett, ha az tartósan hátrányos üzletpolitikájával *„az ellenőrzött társaság kötelezettségeinek teljesítését jelentősen veszélyeztetette.”*⁷¹

6.3. Törvényi szabályozás

Társasági törvényünk befolyásszerzés alapján történő felelősség-áttörésre vonatkozó szabálya így szól: *„Ha az ellenőrzött társaság jogutód nélkül megszüntetésre kerül, a minősített befolyásszerző korlátlan felelősséggel tartozik a társaság minden olyan kötelezettségéért, amelynek kielégítését az eljárás során az adós ellenőrzött társaság vagyona nem fedezi.”*⁷² Ez a felelősség csak akkor érvényesíthető, *„ha hitelezőinek a felszámolási eljárás során, vagy a társaság jogutód nélküli megszűnését követően, törvényben meghatározott határidőn belül benyújtott keresete alapján a bíróság - az adós társaság felé érvényesített tartósan hátrányos üzletpolitikájára figyelemmel - megállapítja a minősített befolyásszerző korlátlan és teljes felelősségét.”*⁷³

Az előző felelősség-típussal ellentétben itt a törvényhozó lehetőséget biztosít a társaság megszűnését megelőző keresetindításra, továbbá a bírói gyakorlat az ún. feltételes marasztalásra irányuló kereset előterjesztésére is. Utóbbi lényege abban áll, hogy a felszámolási eljárás alatt csak a fenti tényállást megvalósító tag felelősségének

⁷¹ 1997. évi CXLIV. tv. 296. § (3)

⁷² Gt. 54. § (2)

⁷³ Gt. 54. § (2)

megállapítására kerül sor a perbíróóság által, ezt azonban kizárólag akkor követheti végrehajtás, ha a felszámolási eljárás jogerős befejezését követően a hitelező követelése teljesen vagy részben kielégítetlen maradt.

Ahogy a Gt. 50. § szerint, itt is többtényezős feltételrendszert alakított ki a jogalkotó a minősített befolyással rendelkező tag korlátlan felelősségének megállapítására vonatkozóan. Ezek a feltételek a következők: adott társaság jogutód nélküli megszűnése, a felszámolási eljárás befejezése után kielégítetlen hitelezői követelések fennmaradása és az uralkodó tag által tanúsított tartósán hátrányos üzletpolitikára tekintettel a minősített befolyásszerző korlátlan és teljes felelősségének bíróság általi megállapítása. Tehát ebben az esetben is, először a felelősség bírói megállapítása szükséges ahhoz, hogy a hitelezők igényeiket érvényesíteni tudják.

Felmerülhet a kérdés, hogy több hitelező esetén, az egyik hitelezővel szembeni felelősség megállapítása alapul szolgálhat-e a többi hitelező számára az igényérvényesítéshez, vagy valamennyi hitelezőnek külön szükséges pert indítani ahhoz, hogy vele szemben a tag felelőssége megállapítható legyen? Vezekényi Ursula álláspontja szerint az lenne ésszerű megoldás, hogy ha egy jogerős ítélet megállapítja a befolyásszerző korlátlan és teljes felelősségét, akkor annak hatálya az ellenőrzött társaság valamennyi hitelezőjére kiterjedne, így részükről nem lenne szükséges új per indítása a minősített befolyásszerző felelősségének megállapítására vonatkozóan. Véleménye szerint a bíróság a fenti tényállási elemek megvalósulását vizsgálja, amelyek értelemszerűen a felperes személyétől független tényezők. A szerző utal arra is, hogy a megállapítási kereset elutasítása esetén viszont annak hatálya ne terjedjen ki valamennyi hitelezőre, mert a kereset sikere több tényezőtől függ – például a perviteltől - és adott esetben e tényezők minősége hitelezőnként eltérő lehet.⁷⁴

A hatályos Gt.-ben nincs olyan rendelkezés, amely arra utalna, hogy a befolyásszerző felelősségét megállapító ítélet hatálya kiterjed azokra a hitelezőkre is, akik nem vettek részt a perben, így egyetértek azzal, ezen ítélet hatálya csak a perben állt hitelezőkre terjed ki. A többi hitelezőnek külön keresetet kell benyújtani a befolyásszerző korlátlan felelősségének megállapítására vonatkozóan, viszont itt a másik hitelező által indított perben a felelősséget megállapító ítélet bizonyítékként felhasználható.⁷⁵

⁷⁴ Vezekényi Ursula: A konszernjogi felelősség kérdőjelei. Gazdaság és Jog 2002./4. 13.o.

⁷⁵ Vezekényi Ursula: i.m. 13.o.

6.4. A tartósan hátrányos üzletpolitika

A következő tényállási elem, a tartósan hátrányos üzletpolitika fogalma törvényi szinten nem került meghatározásra. A Fővárosi Ítéltábla egyik határozatában azonban rámutat arra, hogy „*az üzletpolitika üzleti cselekvési program, a stratégiai, piaci műveletek hosszabb távú meghatározását, tervezését, a cégre jellemző gazdálkodási koncepció kialakítását, az üzleti célok, irányelvek megfogalmazását foglalja magában. Amennyiben ez a tevékenység, magatartás nem a társaság érdekét szolgálja, esetlegesen azzal ellentétes, például a társaságnak tartósan bevételkiesést vagy más hátrányt okoz, a hátrányos üzletpolitika megvalósul.*”⁷⁶

A tartósan hátrányos üzletpolitika többszörösen okozatossági kérdésnek tekinthető, mivel megállapításához elsősorban az okozott eredményekből kell visszakövetkeztetni. Így egyrészt megmutatkozhat a cég pozitív eredményeinek és nyereségeinek hiányában, nagymértékű adósság halmozásában, tékozló, nem körültekintő gazdasági tevékenység folytatásában, az ellenőrzött társaság vagyonának átengedésében - megfelelő biztosíték nélkül -, másrészt együtt járhat az ezt előidéző személy – a minősített befolyásszerző - magánvagyonának jogtalan gyarapításával, természetesen az általa ellenőrzött társaság kárára.⁷⁷ Ennek klasszikus esete a társaság vagyonának fedezetként való használata az uralkodó tag saját hiteleihez. Megalapozhatja a tartósan hátrányos üzletpolitika megállapítását, ha az uralkodó tag olyan szerződéskötési metódust kényszerít az ellenőrzött társaságra, amely túlzott kockázat vállalásával jár, valamint ide tartoznak a rosszhiszemű szerződéskötések is, mint a fedezetelvonó szerződés, és az ellenőrzött társaság értékaránytalan szerződéskötésre történő kényszerítése.⁷⁸

A Legfelsőbb Bíróság egy határozatában elvi élel mutatott rá, hogy azon cselekmények, amelyek tartósan hátrányos üzletpolitika folytatásának minősülnek, mindig az ellenőrzött társaság aspektusából kell, hogy meghatározásra kerüljenek. A tartós hátrányokozásnak egy szándékos, vagy súlyosan gondatlan magatartásban kell megnyilvánulnia, amellyel okozati összefüggésben keletkezik az ellenőrzött társaságnál az a veszteség, ami a felszámolási eljáráshoz vezet. Fontos, hogy ez a veszteség az uralkodó tag magatartására legyen visszavezethető, nem pedig objektív gazdasági folyamatokra, mert utóbbi esetén egy racionális tulajdonosi döntés nem lehet konszernjogi felelősség alapja,

⁷⁶ Fővárosi Ítéltábla 16. Gf. 40 080/2004/3.

⁷⁷ Nochta Tibor: A magánjogi felelősség útjai a társasági jogban. 97.-98.o.

⁷⁸ Miskolczi-Bodnár Péter: Fekete lyukak a hatályba léptető rendelkezésekben. Gazdság és Jog. 1998/4. 5.o.

ahogy az uralkodó tag általi rossz üzleti döntés sem, amely mind az uralkodó tag, mind az ellenőrzött társaság részére veszteséget jelent.⁷⁹

Az, hogy adott ellenőrzött társaság szempontjából hátrányos, de a vállalatcsoport egészére nézve előnyös, kedvező döntés alapot adhat-e a konszernfelelősség megállapítására, mindig is foglalkoztatta a szakma képviselőit. A Legfelsőbb Bíróság állásfoglalása szerint egyértelműen elég, ha a minősített befolyásszerző tag döntése egy ellenőrzött társaság szempontjából hátrányosnak minősül. Ezt támasztja alá a társasági törvény kommentárja is, miszerint a felelősség-átvitel teremti meg annak a lehetőségét, hogy az ellenőrzött társaság hitelezője is részesedhessen, - vagy legalábbis veszteségét mérsékelhesse- a „tágabb értelemben racionális” vállalatvezetés előnyeiből. Így a vállalatcsoport egésze szempontjából ésszerű üzletpolitika nem lehet alapja a korlátlan felelősség megállapítására irányuló kérelem elutasításának, mert ez esetben a jogalkalmazó mintegy szentesítené az előnyök és hátrányok egyenlőtlen viselésének gyakorlatát.⁸⁰

A szabályozás szerint e tartósan hátrányos üzletpolitika, valamint az ellenőrzött társaság felszámolása közötti okozati összefüggés megállapítása esetén kerül sor a tag korlátozott felelősségének korlátlanba való átfordítására. Ellentétben az előző társasági törvénnyel, ez nem csak egy lehetőség, mert a szükséges tényállási elemek fennállása esetén az eljáró bíróság felelősségre vonja a minősített befolyást szerző tagot, mivel a törvény kimondja, hogy adott tényállási elemek fennállása esetén a minősített befolyásszerző korlátlan felelősséggel tartozik.⁸¹ Ezzel szemben az 1997. évi CXIV. törvény 296. §-ának (1) bekezdése csak lehetőséget adott a bíróságoknak a tag korlátlan felelősségének megállapítására, mivel a felelősség-áttörés megállapításához szükséges tényállási elemek fennállta esetén sem volt kötelező a felelősségátvitel.⁸²

Véleményem szerint a hatályos szabályozás alapjaiban véve helyesen módosította konszernfelelősség megállapítására vonatkozó szabályt azzal, hogy adott tényállási elemek fennállta esetén nem csak lehetősége van a bíróságoknak az uralkodó tag korlátozott felelősségének áttörésére, hanem a szükséges tényállási elemek megvalósulásakor, a minősített befolyásszerző korlátlan felelőssége ipso iure fennáll. A hatályos szabályozás

⁷⁹ EBH. 2004.1038.

⁸⁰ Sárközy Tamás: A társasági és a cégtörvény kommentárja. HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft. 2004. 1017.

O.

⁸¹ Gt. 54. § (2)

⁸² 1997. évi CXIV. tv. 296. § (1)

megfelelőségét támasztja alá az is, hogy a konszernfelelősség megállapítása a nemzetközi gyakorlatban sem bírói mérlegelés függvénye, hanem objektív felelősségi alakzat.

6.5. Minősített befolyásszerzés a Csődtörvényben

Az 1991. évi XLIX. törvény (továbbiakban: Cstv.) 63. § (2) bekezdése is tartalmaz a minősített befolyásszerző felelősségére vonatkozó rendelkezést. A Gt. 54. § (2) bekezdésében „a társaság jogutód nélküli megszűnését követően, törvényben meghatározott határidőn belül benyújtott kereset”- fordulat a Cstv. 63. § (2) bekezdésének 90 napos jogvesztő határidőről szóló rendelkezésére utal. Nem egyértelmű azonban a két jogszabály alapján az, hogy ki ellen szolgálnak - a tartósan hátrányos üzletpolitikára tekintettel – perindítás alapjára, mert míg a Gt. 54. § (2) bekezdése esetében a minősített többséget biztosító befolyás fogalma, a BDT2008.1932. számon közzétett eseti döntése és a Gt. 284. § (5) bekezdése alapján a zrt.-k és a kft.-k tagjai lehetnek relevánsak, ezzel ellentétben a Cstv. 63. § (2) bekezdése szerint ezek mellett az egyéni cégek tagjai, valamint az egyszemélyes kft-k is szóba jöhetnek.

A Gt. és a Cstv. szabályai mellett a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény szintén nevesített befolyásszerzéshez kapcsolódó felelősségátviteli szabályt, mégpedig a többségi befolyással rendelkező tag felelősségét az ismeretlen székhelyű cég megszüntetése esetén, de ezt a szabályt a 2011. évi CXCVII. törvény 141. §-ának g.) pontja 2012. március. 1.-től hatályon kívül helyezte.

6.6. Következtetések

Összegzésképpen elmondható, hogy e felelősségátviteli alakzat létjogosultságának alapja, hogy a jogi személy gazdasági társaságok egyik leglényegesebb eleme, az önálló döntések meghozatalára való képesség megkérdőjelezhető abban az esetben, ha egy tag vagy részvényes olyan fokú befolyást szerez adott társaságban, hogy végső soron önálló gazdasági döntések hozatalára jogosult. Ez akkor jelenthet problémát, ha döntései során nem a társaság, hanem magánérdekeit tartja szem előtt, így fent említett tartósan hátrányos üzletpolitikát határoz meg a társaság számára, ami saját személyére viszont előnyös lehet. Itt utalnék arra a már tárgyalt tényre, hogy a jogi személyiséggel való visszaélés lehetővé teszi azt, hogy adott személy korlátozott felelősségére ne hivatkozhasson. Tulajdonképpen a minősített befolyásszerző is joggal való visszaélést valósít meg közvetve, mivel a többséget biztosító szavazati jogával él vissza, a társaság számára előnytelen, önnön érdekeinek megfelelő döntésekre használja azt. Véleményem szerint ebben az esetben megalapozottan alkalmazható

a felelősségátvitel, sőt azt célszerűbb lenne nem csak a jogutód nélkül megszűnt gazdasági társaságok eseteire korlátozni, hanem működő társaságok esetén is lehetőséget biztosítani megállapítására, a tartósan hátrányos, társasági szempontból káros üzletpolitika uralkodó tag általi meghatározására alapítva.

7. Felelősségátvitel a felszámolási eljárásban

7.1. Alapvetés

E pontban a csőd-és felszámolási eljárással kapcsolatos felelősségátvitel eseteit vizsgálom. A Cstv. külön felelősségi szabályt tartalmaz az adós társaság vezetőjére, illetőleg annak tagjaira, mindkét személyi kör felelőssége megállapításának feltételeit a törvény határozza meg. Ez a felelősség – típus sem minősül általánosnak, csak meghatározott feltételek fennállása esetén kerülhet sor alkalmazására azon hitelezők részéről, akiknek kielégítetlen követeléseik vannak a társasággal szemben.

A Cstv-t a Gt.-vel való összhangba hozás céljából a 2006. évi VI. tv. több ponton módosította, ennek eredményeként került bele két új eljárás, a megállapítási és a marasztalási per. Előbbi az adós társaság vezetője vagy tagja felelősségének megállapítására, utóbbi a hitelezői követelések kielégítésére szolgál.

E törvény indokolása hangsúlyozza, hogy „a gazdasági társaságok menedzsmentjét megfelelő szankciókkal arra kell ösztönözni, hogy szabályozott módon válasszák a gazdasági életből történő kivonulást. A jogalkotó szerint a törvény eddig nem biztosította, hogy a gazdálkodó szervezetek vezetői elszámoljanak tevékenységükről, és így problémát jelentett, hogy minden következmény nélkül fejezhették be az általuk képviselt társaság tevékenységét. A Csődtörvény módosítása előtt a szabályok nem kényszerítették arra a társaság vezetőit, hogy a fizetéseképtelenséghez közeli helyzetben a hitelezők jogos elvárásait is figyelembe vegyék.”⁸³

Ez egyértelműen az amerikai jogban kialakult „deep rock doctrine”-re vezethető vissza, amelynek lényege, hogy ha vállalatot csődhelyzet fenyegeti, valamint annak bekövetkezése esetén, a társaság tulajdonosai egyértelműen saját érdekeiket helyezik előtérbe a hitelezői igényekkel szemben és ezzel a magatartásukkal a hitelezői követelések kiegyenlítését jelentősen megnehezítik.⁸⁴

⁸³ 2006. évi VI. tv. indokolása a csődeljárásról, a felszámolási eljárásról és a végelszámolásról szóló 1991. évi XLIX. tv. módosításáról

⁸⁴ Nochta Tibor: A magánjogi felelősség útjai a társasági jogban 94-95.

Az adós fizetéseképtelenségének megállapítása a felszámolási eljárás megindításának előfeltétele, utóbbi megindítása a megállapítási per, ennek sikere pedig a marasztalási per előfeltétele.

7.3. Megállapítási per

A megállapítási per a felszámolási eljárás alatt, annak befejezéséig indítható az adós hitelezője vagy a felszámoló által. A megállapítási kereset annak a ténynek a megállapítására irányul, hogy a gazdálkodó szervezet vezetőinek feladatellátása a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezése után nem a hitelezők érdekeinek elsődlegessége alapján történt, és ezzel okozati összefüggésben a társaság vagyona meghatározott mértékben csökkent, így a hitelezői követelések teljes mértékben történő kielégítését megghiúsították, vagy a környezeti terhek rendezését elmulasztották. Ez esetben a felszámolás kezdetét megelőző három évben vezetői tisztséget ellátó személyek felelőssége jöhet szóba.⁸⁵

A Cstv.-t a felelősségátvitelre kifejezetten a Gt. jogosítja fel.⁸⁶ A Cstv. szerint „*a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezte az az időpont, amelytől kezdve a gazdálkodó szervezet vezetői előre látták vagy ésszerűen előre láthatták, hogy a gazdálkodó szervezet nem lesz képes esedékességgel kielégíteni a vele szemben fennálló követeléseket.*”⁸⁷

Az adós vezetőjének korlátolt felelősségű társaság esetében az ügyvezető(k), részvénytársaságnál az igazgatóság vagy az alapszabályban az ügyvezetésre feljogosított személy(ek), egyéni cégnél a cégtulajdonos minősül,⁸⁸ valamint az a személy is, aki a társaság „*döntéseinek meghozatalára ténylegesen meghatározó befolyást gyakorolt.*”⁸⁹ Utóbbi személyeket árnyékvezetőnek nevezi a jogirodalom. A felelősség-áttörés szabályait tehát az ő vonatkozásukban kell alkalmazni.

A vezető csak akkor mentesülhet a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy az adott helyzetben az ilyen tisztséget betöltő személytől elvárható valamennyi intézkedést megtette az adós gazdálkodó szervezet legfőbb szerve intézkedéseinek kezdeményezése érdekében, valamint a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztét követően annak érdekében, hogy a hitelezői veszteségeket elkerülje, csökkentse.⁹⁰

A vezető nem mentesülhet a felelősség alól, tehát a hitelezői érdekek sérelmének vélelmezésére kerül sor akkor, ha a vezető meghatározott beszámolókészítési, irat – és

⁸⁵ Cstv. 33/A. § (1)

⁸⁶ Gt. 30. § (3)

⁸⁷ Cstv. 33/A. § (1)

⁸⁸ Cstv. 3. § (1) d)

⁸⁹ Cstv. 33/A. § (1)

⁹⁰ Cstv. 33/A § (3)

vagyonátadási, továbbá tájékoztatási kötelezettségét nem teljesíti, vagy a felszámolás kezdő időpontját megelőzően nem tett eleget az adós éves beszámolója – külön jogszabályban meghatározott – letétbe helyezési és közzétételi kötelezettségének.⁹¹

7.4. Marasztalási per

Amennyiben a megállapítási perben kimondásra kerül, hogy okozati összefüggés van az adós vezetőjének magatartása és a társaság vagyonának csökkenése között, vagyis az adós felelősségét megállapítja a bíróság, sor kerülhet a marasztalási perre.

Utóbbiban a hitelezők azt kérhetik a bíróságtól, hogy – mivel felelőssége megállapításra került – kötelezze az adóst a hitelezői követelések kielégítésére. A marasztalási per megindítására 60 napos jogvesztő határidő áll a hitelezők rendelkezésére, tehát a felszámolási eljárás jogerős lezárását követően ez az az időbeli intervallum, amin belül bármely hitelező kérheti a bíróságtól, hogy az adóst teljesítésre, vagyis a hitelezői követelések kielégítésére kötelezze. Több hitelező által határidőben előterjesztett kereset esetén peregyesítésre kerül sor, ami a hitelezői követelések arányos kielégítését vonja maga után.⁹²

A törvény arra az esetre is tartalmaz rendelkezést, amikor a felszámolási eljárás jogerős lezárásáig a megállapítási perben nem születik jogerős döntés a felelősségről. Ez esetben a 60 napos jogvesztő határidő a felelősségről való jogerős bírósági döntés napját követő napon kezdődik.⁹³

8. A lepelátszúrás doktrínája az Amerikai Egyesült Államokban

8.1. Alapvetés

Az Amerikai Egyesült államok korlátozott felelősségű gazdasági társaságainak is két legfőbb ismertetőjegye e társaságok önálló jogalanyiséga, valamint korlátozott vagyoni felelőssége. Előbbi a társaság tulajdonosainak személyétől elkülönült, önálló jogalanyiságot, utóbbi a tagoknak a társaság tartozásaiért való korlátozott felelősségét jelenti.⁹⁴

Főszabályként tehát a társaság tulajdonosai a társaság által vállalt kötelezettségeikért nem felelnek. Ennek ellenére az angolszász bíróságok már a 19. század végén azon felfedezésre jutottak, hogy meg kellene, illetőleg meg kell állapítani egy társaság tagjainak felelősségét akkor, ha azok a jogi személy elkülönült jogalanyiséga adta előnyökkel visszaélnek, azt jogellenes célokra használják fel, illetőleg hitelezőiknek kárt okoznak. Ilyen esetekben a

⁹¹ Cstv. 33/A § (3)

⁹² Cstv. 33/A. § (6)

⁹³ Cstv. 33/A. § (6)

⁹⁴ Molnár Gábor Lajos: Bevezetés az angol társasági jogba. BIP Budapest, 2002. 53.

bíróság által alkalmazott megoldás, a „disregard the corporate entity”, tehát az önálló jogi személyiség figyelmen kívül hagyása, és a tagok közvetlen felelősségre vonása volt az általuk, de a társaság felhasználásával okozott károkért. Mindez az „equity” alapján, tehát méltányosságból történt. Ez jelenti a társaság korlátolt felelősségi leplének átszúrását.

8.2. Piercing the corporate veil

A „piercing the corporate veil”, azaz a társasági lepel átszúrása az Egyesült Államokban alakult először önálló felelősségi doktrínává, itt találkozhatunk a jogi személyiséggel rendelkező gazdasági társaságok „felelősségi burkának átmetszésével” a bírói gyakorlatban, így értelemszerűen az erre vonatkozó gyakorlat itt a legkiterjedtebb. Hangsúlyozandó azonban, hogy a lepelátszúrási doktrína a bírói gyakorlat szülte jogintézmény, tehát sem tagállami, sem szövetségi szinten nem szabályozott, alkalmazását a common law jogcsaládok jellegzetessége, az ún. judge made law (bíró alkotta jog) jogrendszerbeli kiemelkedő szerepe teszi lehetővé. E jogintézmény ilyen tiszta formában hazánk bírói gyakorlatában nem jelenik meg. Ez azért elgondolkodtató, mert az Egyesült Államokban eredményesen működik.

Hogy mikor kerülhet sor a társági lepelnek a társaság mögött álló személyekről történő lerántására – a sok kísérlet ellenére – nincsenek konkrét válaszok, így a lepellerántási doktrínát megalapozó esetekhez, csak az egyes, egyedi tényállások elemeinek általánosításával juthatunk el.

Jól összefoglalja az amerikai bíróságok erre irányuló felfogását a *United States vs. Milwaukee Refrigerator Transit Co.*⁹⁵ ügyben elhangzott indokolás, miszerint: „*Ha egyáltalán bármilyen általános elv megfogalmazható, akkor az az, hogy a gazdasági társaságokat mindaddig önálló jogalanyoknak kell tekinteni, amíg ezzel szemben nincs elegendő ellenérv. Ha a jogalanyiség fogalmát arra használják, hogy a közérdeket megsértsék, hogy jogellenességet fedezzenek vele, vagy segítségével csalárdtságot, bűncselekményeket kövessenek el, a jog úgy fog tekinteni a gazdasági társaságokra, mint személyek egy csoportjára.*”⁹⁶

⁹⁵ United States vs. Milwaukee Refrigerator Transit Co. 142 Fed 247,255 (1905)

⁹⁶ Molnár Gábor Lajos: Bevezetés az angol társasági jogba. 92.-93. oldal

A vizsgált témakörhöz kapcsolódik David H. Barber: Piercing the corporate veil⁹⁷ c. műve is. A szerző a tanulmányban kétlépcsős feltételrendszert dolgozott ki, véleménye szerint két kritérium együttes fennállása esetén kerülhet sor a lepellerántásra. Az alaki követelmény a társaság és tagjai között fennálló, olyan szoros kapcsolat, amely kizárja a két jogalany önálló személyiségét. A „fairness requirement”, vagyis a méltányossági követelmény pedig arra utal, hogy csak a társaság felelősségre vonása, ezáltal a tagok felelősségre vonásának mellőzése minden bizonnyal méltánytalan következményeket vonna magát után.

Ottolenghi az angol társasági jogban a társasági lepel lerántásának három fokozatát különbözteti meg, s ugyanígy tesz Hornstein is az amerikai társasági jog alapján. A legenyhébb fokozat, a „peeping behind the veil” azaz a társasági lepel mögé való kukucskálás, a következő a „penetrating the veil”, ami a társasági leplen történő áthatolást jelenti, míg a harmadik fokozat, az ún. „ignoring the veil” a társasági lepel teljes figyelmen kívül hagyásában nyilvánul meg. Az egyes fokozatok közötti különbségtétel lényege, hogy milyen mértékben történt a vizsgált gazdasági társaság önálló jogalanyiségének megkérdőjelezése, ebből kifolyólag mennyire vették figyelembe a tagi korlátozott felelősséget.⁹⁸

A lepellerántási doktrína alkalmazását megalapozó tényállásokban az amerikai bírói gyakorlat többször rámutat arra, hogy a jogi személy ezekben az esetekben nem más, mint a mögötte álló tag vagy tagok „bábuja”s a társaság oly módon történő működtetésére kerül sor, hogy kizárólag a társaság felelősségének megállapítása igazság – és méltánytalan lenne, mivel a *„tagok a társaság önálló jogalanyiségének fenntartása mellett méltánytalan előnyhöz jutnának, vagy azzal a hitelezők érdeke indokolatlanul sérülne.”*⁹⁹

Bár a jogi személyek legfőbb ismérve a tagok személyétől elkülönült önálló jogalanyisége és felelőssége, attól azonban nem lehet eltekinteni, hogy a jogi személy cselekedete végső soron a tagok akaratának megnyilvánulása. Erre utal Dr. Molnár Gábor Lajos is: *„a társasági lepel lerántása ... bizonyos mértékig annak az elismerése, hogy a gazdasági társaság nem egy végső létező, hanem a társasági lepel mögött álló személyekből felépülő entitás.”*¹⁰⁰

⁹⁷ David H. Barber: Piercing the corporate veil. Willamette Law Review 1980-81.

⁹⁸ Molnár Gábor Lajos: Bevezetés az angol társasági jogba. BIP Budapest, 2002. 84.-103. oldal

⁹⁹ Brehószki Márta: i.m. 101.o.

¹⁰⁰ Molnár Gábor Lajos: A korlátozott felelősség áttörése az angol társasági jogban. Magyar Jog 3/2001, 183.o.

Viscount Haldane bíró egy eseti döntésében így fogalmaz: „*A társaság egy absztrakció. Nincs saját akarata, csak szervezete; aktív és irányító akaratát következetesen abban a személyben kell keresni, akit bizonyos okokból ügynöknek nevezünk, de aki valójában az irányító elme és akarat a vállalatnál, annak ego-ja és központi személyisége.*”¹⁰¹

Az amerikai bíróságok lepellerántási gyakorlatát alapjaiban határozza meg Benjamin N. Cardozo bírónak a Berkey v. Third Avenue Railroad Co-ügyben (1926) hozott döntéséhez kapcsolódó indokolása. Ebben az ügyben egy anyavállalat felelősségének megállapítását utasította el leányvállalata károkozásáért. Véleménye szerint ahhoz, hogy az anyavállalat felelőssége megállapítható legyen, „*a leányvállalatra gyakorolt befolyásnak olyan mértékűnek, a beavatkozásnak olyan szintű akadályozó tényezőnek kell lennie a leányvállalatnál, aminek eredményeként a leányvállalatra az anyavállalat ügynökeként tekinthetünk. Ahol az irányítás mértéke kisebb, a bíróság a méltányosság és az igazságosság alapján dönt.*”¹⁰² –

Mint már említettem, a társaságok legalapvetőbb ismérve a tagjai személyétől elkülönült, önálló jogi személyisége, viszont meghatározott körülmények fennállása esetén ettől el kell tekinteni, és a mögötte álló természetes személyek csoportjaként kell rá tekinteni. Arra kérdésre, hogy „*meddig kell ragaszkodni a társaság jogi személyiségének konstrukciójához, és mikor kell attól eltekinteni*”,¹⁰³ Maurice Wormser: Piercing The Veil of Corporate Entity¹⁰⁴ című tanulmányában keresi a választ. Célja eléréséhez a társasági lepellerántással foglalkozó bírói döntéseket vizsgálta.

Az első lépésként a társasági lepel lerántására Marshall bírónak a Bank of United States v. Deveaux ügyben hozott döntését¹⁰⁵ tekintik, ami alapján – bár nem felelősségi kérdés miatt – sor került a társaság mögött álló személyek vizsgálatára. A 20. század elejétől egyre többször került sor a társasági lepel lerántására, a társaság mögött álló személyek felelősségének megállapítására a jogi személyiséggel való visszaélés, valamint a hitelezők tudatos megtévesztése, csalás esetén. E döntésekben láthatjuk, hogy ha egy „*tag jelentősen befolyásolta a társaság működését, és a társaságot csalás, vagy a hitelezők megtévesztése*

¹⁰¹ Viscount Haldane Lennard's Carrying Co Ltd vs. Asiatic Petroleum Co Ltd 1915. AC 705

¹⁰² Berkey v. Third Avenue Railway Co., 244 N. Y. 84, 94, 155 N. E. 58, 61 1926.

¹⁰³ dr. Brehószki Márta: i.m. 105. o.

¹⁰⁴ Maurice Wormser: Piercing The Veil of Corporate Entity Colum. L. Rew. 1912.

¹⁰⁵ Bank of the United States v. Deveaux 5 Cranch 61 1809 March 15. Marshall, Ch. J.

*céljából hozzák létre, akkor a bíróság az „alter ego elmélet” alapján a jogi személy leplét lerántja a tagokról.”*¹⁰⁶

A témával kapcsolatban említést kell tenni Frederick J. Powell „Parent and Subsidiary Corporations”¹⁰⁷ (Anya – és leányvállalatok) című munkájáról, az „instrumentality theory”, azaz „instrumentalitási vagy alter ego elmélet” megteremtéséről. Ebben az anya – és leányvállalatok kapcsolatát, az anyavállalat leányvállalat kötelezettségeiért való felelősségre vonhatóságát vizsgálta, tehát arra a kérdésre kereste a választ, hogy mikor lehet az anyavállalat felelősségét megállapítani a leányvállalat tartozásaiért. Frederick J. Powell new york – i ügyvéd *„egy valódi tartalommal bíró elméletet próbált megalkotni annak érdekében, hogy valamilyen összetartozást hozzon be azon a jogesetek elemzésébe, amelyek a társaságok önállóságát kérdőjelezik meg.”*¹⁰⁸ A korlátozott felelősség fenntartása és a leplerántás mellőzése nyilvánvalóan méltánytalan lenne, ha ezáltal a leányvállalatot irányító, domináló anyavállalat mentesülne a leányvállalat deliktuális illetőleg kontraktuális felelőssége alól.¹⁰⁹ Ez az instrumentális szabályán alapuló felelősség-áttörés lényege, amely a Watercolour Group v. Newbaur¹¹⁰ – ügyben is megfogalmazódott: *„... minden olyan esetben, amikor az irányítást vagy a társaság vagyonát a saját érdekében használja fel a társaságot irányító személy, az elkülönült jogalanyiság fikciója jogosan hagyható figyelmen kívül. Az instrumentális szabály kulcsszava a dominancia, amely többet jelent a puszta irányításnál. Amennyiben az irányítás és azzal járó szokásos jellemzők, mint amilyen az igazgatósági tagság vagy a leányvállalat részvényeinek tulajdonlása elégséges lenne ahhoz, hogy a holdingtársaság felelőssége megállapítható legyen a leányvállalat tartozásaiért, akkor a társaságok elkülönült jogalanyiséga tartalmatlanná és értelmetlenné válna.”*¹¹¹ Ebből az következik, a leányvállalt tekintetében totális irányítást, valamint az önálló döntések teljes hiányát kell tapasztalnia a bíróságnak.¹¹² Erre jó példa a Re Muncie Pulp Company ügyben hozott döntés, miszerint az alter ego alapján történő leplerántáshoz nyilvánvalónak kell lenni annak, hogy a vizsgált társaság a másik társaság működését nagymértékben befolyásolta, irányította, tehát nem elegendő két társaság részvényeseinek azonossága vagy

¹⁰⁶ ¹⁰⁶ dr. Brehószki Márta: i.m. 109.o.

¹⁰⁷ Frederick J. Powell: Parent and Subsidiary Corporations: Liability of a Parent Corporation for the Obligations of its Subsidiary. Harvard Law Review 31.

¹⁰⁸ Blumberg: The Law of Corporate Groups. Little, Brown and Company, 1990, 13. o.

¹⁰⁹ Molnár Gábor Lajos: A korlátozott felelősség áttörése az angol társasági jogban. Magyar Jog 3/2001. 95.o.

¹¹⁰ Watercolour Group v. Newbaur 360 A 2nd (1976)

¹¹¹ M. Whincup: Inequitable Incorporation – the Abuse of a Privilege. The Company Lawyer, Vol. 2 No4., 161.o.

lásd: Molnár Gábor Lajos: Bevezetés az angol társasági jogba. 96. o.

¹¹² M. Whincup: Inequitable Incorporation – the Abuse of a Privilege. 162.o.

szoros gazdasági kapcsolata. Visszatérve Powell elméletéhez, szerinte az anyavállalat mögöttes felelőssége három feltétel teljesülése esetén állapítható meg. Az első, a már említett befolyásolás, tehát az anyavállalat leányvállalatra gyakorolt meghatározó befolyása, a második feltétel ennek a befolyásnak valamilyen jogellenes cél, csalás érdekében történő alkalmazása, a harmadik feltétel pedig, hogy ezzel a magatartással harmadik személynek kárt okozzanak. Ezt a három lépcsős feltételrendszert Powell-tesztnek nevezik, ma is meghatározó szerepet tölt be az amerikai bírói gyakorlatban.

9. Összegzés

9.1. Lepelátszúrás vs. felelősség-áttörés

Látható, hogy az amerikai lepelátszúrás és a magyar felelősség-áttörés korántsem azonos tartalmú jogintézmények. Az amerikai bírói gyakorlat szerint nem szükséges a fizetéseképtelenség bekövetkezése, nem kell a társaságnak jogutód nélkül megszűnnie ahhoz, hogy tagjai felelősségét kimondja a bíróság, így a társaság tulajdonosainak, tagjainak felelőssége minden esetben közvetlen. Függetlenül attól, hogy a társaság folytatja-e gazdálkodási tevékenységét vagy nem, a sérelmet szenvedett fél közvetlenül pert indíthat a tag ellen a bíróság előtt. Nálunk kizárólag a jogutód nélkül megszűnt társaság tagjai vonhatók felelősségre, ha a társaság vagyona nem fedezi a hitelezői követeléseket, és ez az adott tag magatartására vezethető vissza. Elhatárolási pont, hogy a felelősség-áttörés tágabb fogalom, mert nem csak a lepelátszúrás, a hitelezőkkel szembeni felelősség tartozik ide, hanem adott esetben magával a társasággal szembeni felelősség is. Különbözik a két jogintézmény abban is, hogy míg a lepelátszúrás kifejezetten a bírói jogban kialakult jogintézmény, addig a felelősség-áttörés akkor alkalmazható a bíróságok által, ha a törvényben meghatározott tényállási elemek megvalósulnak, tehát utóbbi törvényi szinten szabályozott.

9.2. A felelősség-áttörés új tendenciái

Az új Ptk. koncepciójában szereplő felelősségi alakzat már inkább az amerikai felelősségi típushoz közelít. A tervezet rendelkezései közül témánk szempontjából az egyik legjelentősebb „az alkalmazott és a jogi személy tagja károkozásaért való felelősségről szóló 6:535.§ (2) bekezdés”, mely szerint a jogi személy tagjának tagsági viszonyával összefüggésben harmadik személynek történő károkozása esetén, a károsulttal szemben a jogi személy felelős. Ennek a szakasznak a (3) bekezdése kimondja azt is, hogy a tag egyetemlegesen felel a jogi személlyel, ha a kárt szándékosan okozta. Elmondható, hogy a hitelezők érdekeit ilyen szinten védő rendelkezés eddig nem szerepelt a Ptk-ban, hiszen ez a

tényállás a létező, működő társaságok tagsági viszonyával összefüggésben szándékosan kárt okozó tag társasággal való egyetemleges felelősségének megállapítására ad alapot. Ebből következően a hitelezőknek nem szükséges a társaság jogutód nélküli megszűnésére várni az igényérvényesítéshez. Ez az általános felelősségátviteli szabály a Gt. 50. § szerinti tényállásra emlékeztet annyiban, hogy itt sem feltétele a felelősségre vonásnak meghatározott mértékű társaságbeli részesedés vagy tartozás, a tényállás alkalmazásának feltétele „mindössze” a tagsági viszonnal összefüggésben, szándékosan okozott kár.

Meg kell említeni a tervezet 3:2 §-át is, ami a jogi személy tartozásaiért való helytállást szabályozza. E szakasz is deklarálja a jogi személyiség lényegét, vagyis hogy a jogi személy kötelezettségeiért saját vagyonával köteles helytállni, valamint hogy a jogi személy tagjai és alapítója a jogi személy tartozásaiért nem felelnek. Tartalmaz azonban a főszabály alóli kivételeket is, ennek keretében kimondja, hogy ha a jogi személy tagja vagy alapítója korlátolt felelősségével visszaélt, és emiatt a jogi személy jogutód nélküli megszűnésekor kielégítetlen hitelezői követelések maradtak fenn, e tartozásért a tag vagy az alapító köteles helytállni. További kivételt jelent az a bekezdés is, amely úgy rendelkezik, hogy ha a jogi személy tagja vagy alapítója által szolgáltatott vagyon nyilvánvalóan nem elegendő a jogi személy működésének biztonságos megkezdéséhez, és emiatt a jogi személy jogutód nélküli megszűnésekor kielégítetlen hitelezői követelések maradtak fenn, e tartozásokért az alapítói jogok gyakorlója, tagsággal rendelkező jogi személy esetén a tagok egyetemlegesen kötelesek helytállni.

A fenti tényállások önálló, deliktuális kárfelelősségi alakzatok, mivel egy jogellenes és vétkes magatartás – a korlátolt felelősséggel való visszaélés, valamint az elégtelen vagyon szolgáltatása – és az ezzel okozati összefüggésben keletkezett kár szolgálnak alapul az alapító vagy a tag felelősségének megállapítására.

9.3. Záró gondolatok

Úgy gondolom, hogy a felelősség-áttörés, a tagi felelősségátvitel napjainkban különösen jelentős jogintézmény, de célravezetőbb lenne, ha még jelentősebb szerepet töltene be. A gazdasági életben mindenki a lehető leghatékonyabb érvényesülésre, vagyoni gyarapodásra törekszik, amelyek eléréséhez nem riadnak vissza a rosszhiszemű, visszaélést megvalósító magatartásoktól sem. Azonban a jogi személyiség létezésének nem az az oka, hogy az ilyen rosszhiszemű cselekmények elkövetéséhez megfelelő álcát, jogszerűségi leplet biztosítson. Ha valaki csak azért hoz létre egy jogi személyt, hogy annak neve alatt jogellenesen gyarapítsa vagyonát, illetve ha a jogszerű céllal létrehozott jogi személyt később

visszaélésekre használja annak tagja, mindenképpen meg kell szűnnie a jogi személyiségből adódó védettségnek. Véleményem szerint a jogi személyiséggel csalárdul visszaélő személyt egyik sem illeti meg a jogi személyiséghez tartozó védettségek közül, így meg kell állapítani önálló felelősségét. Meglátásom az, hogy szabályozásunk nem elegendő a jogi személyiséggel, illetőleg a korlátozott felelősséggel visszaélők megfelelő felelősségre vonásához. Indokolatlan a felelősségre vonásnak a jogi személy megszűnéséhez kötése, mivel az idő múlása egyértelműen az igényérvényesítés sikerét csökkenti. Sajnálatos, de egyértelmű tény, hogy ezek a visszaélésszerű magatartások – megfelelő szabályozás hiányában – minden bizonnyal gyarapodni fognak. Olyan szabályozás megteremtése lenne indokolt, amely a korlátolt felelősségével visszaélő tagok felelősségre vonását azonnal, adott társaság létezésétől vagy megszűnésétől függetlenül lehetővé teszi, így prevenciós hatása is jobban érvényesül, mint jelenlegi szabályainknak.

Meggyőződésem, hogy a gyenge pontokat felismerni, más országok eredményeit elismerni, s ezek alapján a szabályozást megfelelően alakítani aktuális probléma, de nem lehetetlen feladat.

10. Felhasznált irodalom

10.1. Könyvek, publikációk

Barber, David H.: Piercing the corporate veil. Willamette Law Review, 1980-81.

Blumberg: The Law of Corporate Groups. Little, Brown and Company, 1990.

Brehószki Márta: Mennyire korlátolt a jogi személy gazdasági társaságok tagjainak felelőssége? A felelősség-áttörés hazánkban és a “lepelátszúrás” doktrínája az Amerikai Egyesült Államokban. (Ph.D. értekezés)

David H. Barber: Piercing the corporate veil. Willamette Law Review, 1980-81.

G. Farkas Judit: Mögöttes tagi felelősség a magyar társasági jogban. Gazdaság és Jog 2006./6.-7. szám

Kemenes István: Felelősségi kérdések és visszaélésszerű joggyakorlás a gazdaságban. Gazdaság és Jog, 2001./5. szám

Kemenes István: Mögöttes felelősség és felelősség-átvitel –egy cikk apropóján. Céghírnök, 2007./4. szám

Kisfaludi András: Társasági jog. Komplex Kiadó, Budapest 2007.

Korsós Antal: Az intézményes felelősségátvitel problémája a társasági jogban. Gazdaság és Jog, 1999./5. szám

Kuncz Ödön: A korlátolt felelősségű társaság szabályozásának alapelvei. Küzdelem a gazdasági jogért. Budapest, 1939.

Kuncz Ödön: A magyar kereskedelmi-és váltójog tankönyve. Grill Károly Könyvkiadó Vállalata Budapest, 1938.

Grosschmid Béni: Fejezetek kötelmi jogunk köréből. Budapest, 1993. I. kötet

Meiners, Roger E.; Mofsky, James S.; Tollison, Robert D.: Piercing the veil of limited liability. Delaware Journal of Corporate Law, 1979.

Miskolczi-Bodnár Péter: Fekete lyukak a hatályba léptető rendelkezésekben. Gazdaság és Jog. 1998./4. szám

Molnár Gábor Lajos: A korlátozott felelősség áttörése az angol társasági jogban. Magyar Jog 2001./3. szám

Molnár Gábor Lajos: Bevezetés az angol társasági jogba. BIP Budapest, 2002.

Nochta Tibor: A magánjogi felelősség útjai a társasági jogban. Dialóg Campus Kiadó, 2005.

Nochta Tibor: Társasági jog. Dialóg Campus Kiadó, 2011.

Ottolenghi: From peeping behind the corporate veil to ignoring it completely. Modern Law Review, 1990.

Powell, Frederick J.: Parent and Subsidiary Corporations: Liability of a Parent Corporation for the Obligations of its Subsidiary. Harvard Law Review, Vol. 44, No. 8 6/1931.

Sárközy Tamás: Szervezetrendszerek és a polgári jogalanyiség a társasági-egyesületi és az alapítványi jogban. Gazdaság és Jog 2003./9. szám

Sárközy Tamás: A társasági és a cégtörvény kommentárja. HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft. 2004.

Szegedi András: Az „ezer forintos kft.” védelmében. Gazdaság és Jog 2007./3. szám

Török Tamás: Felelősség a társasági jogban. HVG-ORAC Lap-és könyvkiadó Kft, Budapest, 2007.

Vezekényi Ursula: A konszernjogi felelősség kérdőjelei. Gazdaság és Jog 2002./4. szám

Wellmann György: Felelősségátvitel társasági jogunkban. Céghírnök. 2006./12. szám

Whincup M.: Inequitable Incorporation – the Abuse of a Privilege. The Company Lawyer, Vol. 2 No4.

10.2. Magyar jogszabályok

1959. évi IV. törvény a polgári törvénykönyvről

1991. évi XLIX. törvény a csődeljárásról, a felszámolási eljárásról és a végelszámolásról

1988. évi VI. törvény a gazdasági társaságokról

1997. évi CXLIV. törvény a gazdasági társaságokról

2000. évi C. törvény a számvitelről

2006. évi IV. törvény a gazdasági társaságokról

2006. évi V. törvény a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról

2006. évi VI. törvény. indokolása a csődeljárásról, a felszámolási eljárásról és a végelszámolásról szóló 1991. évi XLIX. tv. módosításáról

10.3. Magyar jogesetek

Csongrád Megyei Bíróság I. Fpk. 65/1993. sz.

EBH. 2004.1038.

Fővárosi Ítéltábla 16. Gf. 40 080/2004/3.

Legf. Bír. Fpkf. II. 31. 718/1993. sz.

Legf. Bír. Fpk. VIII. 31.565/1999. sz.

Legf. Bír. Fpk. VIII. 32. 212/2000. sz.

Legf. Bír. Gvf. E. 30.306/2005/2. sz.

Szegedi Ítéltábla Polgári Kollégium 1/2005. (VI. 17.) számú kollégiumi ajánlás

Szegedi Ítéltábla Polgári Kollégium 3/2005. (VI. 17.) számú kollégiumi ajánlás

Szegedi Ítéltábla Polgári Kollégium 2/2008. (XII. 4.) számú kollégiumi véleményével módosított, egységes szerkezetbe foglalt 1/2005. (VI. 17.) számú kollégiumi véleményel a jogi személy elkülönült felelősségéről és a felelősség „áttöréséről”

1/2007. Polgári Jogegységi Határozat a mögöttes felelősségről

10.4. Külföldi jogesetek

Berkey vs. Third Avenue Railway Co., 244 N. Y. 84, 94, 155 N. E. 58, 61 1926.

Bank of the United States vs. Deveaux 5 Cranch 61 1809 March 15. Marshall, Ch. J.

Taylor vs. Standard Gas Electric Company 306 US 307, 59 S.Ct. 543, 83 L.Ed. 669 (1939)

United States vs. Milwaukee Refrigerator Transit Co.142 Fed 247,255 (1905)

Viscount HaldaneLennard's Carrying Co Ltd vs. Asiatic Petroleum Co Ltd 1915. AC 705

Watercolour Group vs. Newbaur 360 A 2nd (1976)